

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 9 maj 1932 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 11 mars 1932 dagteknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 178, vilken överlämnats till första lagutskottet och enligt överenskommelse mellan detta utskott och statsutskottet behandlats i sammansatt stats- och första lagutskott, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt i statsrådet fört protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket.

Häri genom förordnas, att lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket skall sålunda ändras, att *dels* nuvarande 5 § betecknas såsom 1 mom. av samma paragraf, *dels* i paragrafen införas ytterligare två mom., betecknade såsom 2 och 3, av nedan angivet innehåll; *dels* andra stycket av 7 § betecknas såsom 2 mom. av samma paragraf, *dels* i paragrafen införas ytterligare ett mom., betecknat såsom 1, av nedan angivet innehåll; *dels* 6 och 8 §§ samt 15 § 1, 4 och 5 mom. — 8 § och 15 § 1 mom. i nedan intagna delar — erhålla följande ändrade lydelse:

5 §.

1. I stad — — — vara beridna.
2. Stad, så ock köping som i 1 § 1 mom. andra stycket sägs, må kunna åtaga sig att tillhandahålla reservpolismän även i den mån skyldighet enligt 1 mom. icke föreligger. Närmare föreskrifter härom meddelas av Konungen.
3. I fråga om stad, som jämlikt 1 mom. är skyldig att tillhandahålla reservpolismän, må Konungen förordna, att ett bestämt antal av stadens polispersonal i särskilda tjänstegrader huvudsakligen skall användas för tjänstgöring såsom statspolis vid upprätthållande av allmän ordning och säker-

het utom staden. Då sådant förordnande meddelats, skall polispersonalen i staden ökas med det bestämda antalet. Därest sedermera polispersonalen minskas, utan att motsvarande ändring i behovet av polispersonal inom staden ägt rum, eller personalen icke ökas i förhållande till sådan ändring, må Konungen förordna om ökning av personalen.

För tjänstgöring såsom statspolis i första hand avsedda polismän till föreskrivet antal skola sammanföras till en särskild avdelning (statspolisavdelning). Närmare föreskrifter angående anordnande av sådan avdelning meddelas av Konungen.

I fråga om stad, som skall tillhandahålla statspolis, må Konungen föreskriva, att staden för särskilda tillfällen skall vara skyldig att för tjänstgöring såsom statspolis tillhandahålla, utöver vad förut sagts, ytterligare det antal polismän i särskilda tjänstegrader, för vilka ersättare kunna utan avsevärt dröjsmål erhållas genom inkallande till tjänstgöring i staden av statspolismän från vissa angivna andra städer.

6 §.

I stad, som jämlikt 5 § 1 mom. skall tillhandahålla reservpolismän, skall i erforderlig utsträckning finnas anställd för spaning och annan undersökning angående brott särskilt utbildad polispersonal (kriminalpolisavdelning).

I fråga om stad, som på grund av stadgandet i första stycket eller eljest inrättar kriminalpolisavdelning, må Konungen förordna, att ett bestämt antal av stadens kriminalpolismän i särskilda tjänstegrader huvudsakligen skall användas för tjänstgöring såsom statspolis vid kriminalpolisverksamhet utom staden. För sådan tjänstgöring i första hand avsedda kriminalpolismän till föreskrivet antal skola i stad med statspolisavdelning tillhöra denna.

7 §.

1. Jämväl annan befattningshavare vid polisväsendet än sådan, som avses i 5 § eller 6 § andra stycket, må, därest hans avlöning, efter ty nedan sägs, helt eller delvis bestrides av statsmedel, användas för polisverksamhet utom det område, för vilket han är anställd. Vad nu sagts skall ock gälla i fråga om elev vid någon av staten bekostad eller understödd polisskola.

Då utomordentliga omständigheter därtill föranleda, äger Konungen förordna, att även annan befattningshavare vid polisväsendet än som avses i första stycket må användas för polisverksamhet utom det område, för vilket han är anställd.

2. Närmare bestämmelser — — — av Konungen.

8 §.

Polisdistrikt är — — — skälig begravningshjälp.

Polisdistrikt åligger tillika att draga försorg om föreskriven uniformering och beväpning av distriktets polispersonal samt att i erforderlig utsträckning ombesörja materiel, byggnader, arrestlokal, telefon och övriga för distriktets polisväsen erforderliga anordningar. Beväpning samt annan ut-

rustning än uniform åt personal, vilken tjänstgör såsom statspolis, ävensom för sådan tjänstgöring erforderlig materiel skall dock ombesörjas av statsverket.

För särskilda — — — i 15 §.

15 §.

1. Polisdistrikts kostnader för polispersonal, som i distriktet finnes anställd för hela rikets behov, samt för särskilda anordningar för polisväsendet i dess helhet skola gottgöras polisdistriktet av statsmedel.

Stad, som jämlikt 5 § 3 mom. första stycket och 6 § andra stycket skall tillhandahålla statspolis, gottgöres av statsverket så stor del av stadens kostnader för avlöning, pensionering, begravningshjälp och andra förmåner åt polispersonalen i särskilda tjänstegrader, som belöper å det bestämda antalet statspolismän i motsvarande grader enligt de beräkningsgrunder, som av Konungen fastställas. Dessutom utgår, jämväl enligt av Konungen fastställda beräkningsgrunder, ersättning med skäligt belopp för stadens kostnad för anskaffande av rum för avdelningens hästar och fordon samt för särskild kostnad, som staden kan visa sig hava haft för erforderlig expeditiionslokal. Kostnader, som eljest uppkomma för verksamheten såsom statspolis, bestridas av statsmedel.

Kostnaden för — — — av statsmedel.

4. Till polisdistrikt, som jämlikt 5 § 1 mom. skall tillhandahålla reservpolismän, utgår statsbidrag för varje reservpolisman, som skall tillhandahållas, med en tredjedel av de sammanlagda löneförmåner, som årligen tillkomma i distriktet anställd polisman med lägsta lön inom den tjänstegrad, reservpolismannen skall tillhöra, dock att, därest polisdistriktet jämlikt 5 § 3 mom. första stycket skall tillhandahålla statspolis, statsbidraget skall utgå med en sjättedel av löneförmånerna. I den mån reservpolismännen skola vara beridna, utgår därjämte statsbidrag med hälften av stadens kostnad för hållande av erforderligt antal hästar och utrustning för dessa. Närmare grunder för beräkning av sådan kostnad fastställas av Konungen.

Har polisdistrikt, som jämlikt 5 § 1 mom. skall tillhandahålla reservpolismän, åtagit sig att för viss tid tillhandahålla ytterligare reservpolismän, utgår för var och en av dessa statsbidrag med en sjättedel av de löneförmåner, som i första stycket avses, i den mån distriktet visar, att lämpliga och tjänstbara personer, vilka tidigare innehaft befattningar såsom ordinarie polismän i stad och vilkas ålder med högst fem år överstiger den för distriktets polismän i motsvarande tjänstegrad gällande pensionsåldern, enligt överenskommelse med distriktet stått till förfogande för att vid utkallande av reservpolispersonal tjänstgöra såsom ersättare för denna inom distriktet. Statsbidrag för reservpolismän må dock sammanlagt utgå högst för dubbla det antal, som distriktet enligt 5 § 1 mom. skall tillhandahålla. Närmare bestämmelser rörande sådana ersättare, som nu sagts, meddelas av Konungen.

Har polisdistrikt tillhandahållit reservpolispersonal, bestrider statsverket för den tid, då reservpolismännen tjänstgjort utom distriktet, dettas jämlikt

1 mom. andra stycket beräknade kostnad för avlöning av ifrågavarande antal polismän ävensom alla av tjänstgöringen uppkommande särskilda kostnader.

5. Om befattningshavare vid polisväsendet i annat fall än som avses i 1 eller 4 mom. på grund av föreskrift i denna lag tjänstgör utom det område, för vilket han är anställd, bestridas därigenom uppkommande särskilda kostnader av statsverket. Därjämte skall, oavsett huruvida eljest statsbidrag utgår till befattningshavarens lön, vad av lönen belöper å tid, som han sålunda tjänstgör, helt bestridas av statsmedel. Har för sådan tjänstgöring använts elev vid någon av staten bekostad eller understödd polis-skola, och uppbär sådan elev under tjänstgöringstiden icke lön eller motsvarar hans lön icke lägsta lön för ordinarie polisman i den stad, där polisskolan är förlagd, skall dessutom till honom av statsmedel utgå ett belopp motsvarande denna lön eller skillnaden mellan denna och den lön han åtnjuter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1933.

Motioner. I samband med denna proposition har det sammansatta utskottet till behandling förehåft de i anledning av propositionen väckta motionerna:

inom första kammaren

nr 352 av herr *Möller m. fl.* samt

inom andra kammaren

nr 508 av herr *Öhman m. fl.* och

nr 518 av herr *Hansson i Stockholm m. fl.*

I de likalydande motionerna I: 352 och II: 518 hemställes, att riksdagen med avslag å förevarande proposition måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning rörande förbättring av polisväsendet med beaktande av i motionerna anförda synpunkter.

I motionen II: 508 hemställes, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet har vidare i detta sammanhang behandlat en före propositionens avlämnande väckt, till lagutskott hänvisad och till första lagutskottet överlämnad motion

inom andra kammaren

nr 275 av herr *Öhman m. fl.*

till den del i denna motion hemställes, »att förpliktelsen för städer eller kommuner att hålla s. k. reservpolis bortfaller och stadgande införes i polislagen om förbud för polisens användning mot arbetarna vid arbetskonflikter» (återstoden av motionen behandlas i utskottets utlåtande nr 6).

Slutligen har utskottet i detta utlåtande, av skäl som framgår av redogörelsen här nedan, jämväl upptagit till behandling de före propositionens avlämnande väckta, till lagutskott hänvisade och till första lagutskottet överlämnade motionerna

inom första kammaren

nr 3 av herr *Möller m. fl.* samt

inom andra kammaren

nr 2 av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.* och

nr 276 av herr *Öhman m. fl.*

I de likalydande motionerna I:3 och II:2 hemställes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t snarast måtte företaga en omarbetning i av motionärerna angiven riktning av förefintliga stadganden och bestämmelser i fråga om användande av militär personal för stillande av uppror eller upplopp eller för upprätthållande av allmän ordning samt, i den mån riksdagens medverkan kräves, till 1933 års riksdag framlägga nödiga förslag».

I motionen II:276 hemställes, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen hemställa om att förslag ofördröjligen framläggas för riksdagen till sådana lagändringar att militär icke får användas vid sociala konflikter eller till s. k. ordningstjänst».

I fråga om de skäl som motionärerna anfört får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionerna.

Genom skrivelse den 3 juli 1931 anmodade chefen för socialdepartementet landshövdingarna att inkomma med yttranden rörande de erfarenheter beträffande behovet av förbättrade anordningar i fråga om ordningspolisen, som kunde ha gjorts under de senaste åren, och rörande de förändringar, som i anledning därav kunde anses önskvärda. Sedermera riktade Ådalskommissionen i sin den 20 juli 1931 avgivna berättelse en vädjan till statsmakterna att för framtiden söka förekomma ett upprepande av de i Ådalen i maj 1931 timade tilldragelserna bland annat genom ytterligare förbättringar av polisväsendet, varigenom militärt bistånd i det längsta kunde undvikas.

Den 10 september 1931 avlämnade f. d. polismästaren G. Hårleman i egenskap av inom socialdepartementet särskilt tillkallad sakkunnig en utredning angående kriminalpolisen på landsbygden. Över denna utredning ha sedermera yttranden avgivits av länsstyrelserna m. fl. myndigheter och sammanslutningar.

Den 1 oktober 1931 hölls i Stockholm ett möte med rikets landshövdingar och representanter för länsstyrelserna, varvid såväl frågan om omorganisation av ordningspolisen som Hårlemans förslag diskuterades.

Den 9 oktober 1931 bemyndigade Kungl. Maj:t på därom gjord hemställan chefen för socialdepartementet att utse högst sju utredningsmän att inom socialdepartementet biträda med fortsatt behandling av frågan om ändrade bestämmelser beträffande ordningspolisens och kriminalpolisens organisation jämte vissa därmed sammanhängande spørsmål ävensom med skyndsamt utarbetande av förslag i dessa ämnen.

Såsom utredningsmän tillkallade departementschefen den 24 oktober 1931

**Propo-
sitionens
tillkomst.**

statssekreteraren B. G. H. Hammarskjöld (ordförande), landsfogden i Stockholms län E. W. Bergenfelt, borgarrådet i Stockholm K. G. Ewerlöf, filosofie doktorn S. Hansson i Göteborg samt landssekreteraren, numera t. f. landshövdingen i Malmöhus län Hj. Kjäll. I utredningsarbetet har sedan jämväl deltagit polismästaren i Stockholm E. Hallgren.

Efter samråd med dessa utredningsmän utarbetades inom departementet en »P. M. rörande reservpolis och statspolis m. m.», vari jämväl i vissa avseenden behandlas den av Härleman verkställda utredningen. Över denna promemoria — nedan benämnd utredningsmännens promemoria — ha yttranden inhämtats från vederbörande myndigheter ävensom från av förslaget direkt berörda städer samt vissa enskilda sammanslutningar.

Propositionen har tillkommit efter förnyade överläggningar med nämnda utredningsmän. Vid propositionens statsrådsprotokoll finnas fogade såsom *Bilaga A* utredningsmännens promemoria, såsom *Bilaga B* en sammanfattning av yttrandena i anledning av denna promemoria (yttrandena rörande reformens lämplighet och behövlighet överhuvud återgivas dock i propositionens text sid. 9—27), såsom *Bilaga C* Härlemans ovannämnda utredning, såsom *Bilaga D* en plan över stats- och reservpolisens fördelning (= Bilaga I till detta utskottets utlåtande) samt såsom *Bilaga E* en beräkning över de kostnader för statspolis och reservpolis, som belöpa å respektive budgetperioder (= Bilaga II till detta utskottets utlåtande).

Den nuvarande polisorganisationens grunddrag.

Den nuvarande polisorganisationen är byggd på lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket (här nedan benämnd polislagen) jämte ett flertal därtill sig anslutande författningar, av vilka särskilt må nämnas polisreglementet för riket den 26 september 1925.

Indelning i polisdistrikt.

För polisverksamhetens upprätthållande skall riket vara indelat i polisdistrikt. Stad, liksom köping, som enligt särskild bestämmelse är pliktig att bekosta för köpingen erforderlig polispersonal, skall utgöra särskilt polisdistrikt. Indelningen i polisdistrikt bestämmas i övrigt av länsstyrelsen — efter förslag av vederbörande landsfiskal, sedan denne hört ortsombud — men till ett polisdistrikt må ej hänföras mer än en kommun, där ej vederbörande kommuner själva sådant påyrka eller det för polisverksamhetens behöriga upprätthållande finnes särskilt påkallat.

Polisdistriktens skyldigheter.

Med polisverksamhet förstås i lagen, vad angår stad, »upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, verkställande av spaning och annan undersökning angående brott ävensom den verksamhet i övrigt, som på grund av särskilda stadganden eller hävdvunnet bruk åligger polispersonal i denna dess egenskap» (egentlig polisverksamhet), men för landsbygdens del omfattar polisverksamheten därjämte »biträde vid åtgärd i utsköpningsmål, vid indrivning av utskylder eller böter och vid annan handräckning». Upprätthållande av polisverksamheten är en kommunal angelägenhet, som det åligger vederbörande polisdistrikt att ombesörja. I polisdistrikten skola såle-

des anställas fjärdingsmän eller andra polismän »i den omfattning det erfordras för polisverksamhetens ombesörjande inom vederbörande polisdistrikt». Är befattning av stadigvarande beskaffenhet och kan befattningshavaren antagas bliva fullt sysselsatt därav, skall befattningen vara ordinarie.

Polisdistrikt är pliktigt att skäligen avlöna sina befattningshavare, att med skälig pension förse innehavare av ordinarie befattning samt att vid dödsfall på grund av skada i tjänsten utgiva familjeunderstöd och begravningshjälp. I samband med bestämmande av lönen för viss befattning skall bestämmas, huruvida befattningen skall vara ordinarie (jfr ovan). Polisdistriktet har dessutom att draga försorg om uniformering och beväpning i enlighet med därom utfärdade föreskrifter samt att i erforderlig utsträckning ombesörja anordningar för behörig utrustning av distriktets polisväsen.

Polisdistrikts beslut angående avlöning, pensionering, familjeunderstöd eller begravningshjälp eller i fråga huruvida befattning skall vara ordinarie skall underställas länsstyrelsen, som har att antingen oförändrat fastställa eller ogilla beslutet. Avser beslutet bestämmande av förmåner av nämnda slag, må detsamma ej ogillas på den grund att förmånen anses bestämd till för lågt belopp, med mindre beloppet uppenbarligen icke är skäligt. Om beslut som eljest fattas angående polisväsendets organisation skall anmälan göras hos länsstyrelsen. Finner länsstyrelse, att avlöning, pension, familjeunderstöd eller begravningshjälp bestämts till belopp, som uppenbarligen icke är skäligt, eller att polisdistrikt eljest uppenbarligen åsidosätter sina åligganden enligt polislagen, skall länsstyrelsen hos polisdistriktet göra framställning om rättelse. Vidtages ej i anledning av länsstyrelsens framställning erforderlig åtgärd, äger länsstyrelsen därom förordna. Finnes det vara av nöden, må länsstyrelsen förelägga lämpligt vite och till sådant vite falla.

Befogenhet att tillsätta ordinarie befattningshavare vid polisväsendet tillkommer i stad länsstyrelsen, medan övriga befattningshavare tillsätts av polischefen. Fjärdingsmän på landsbygden utses genom val, och länsstyrelsen har att förordna den valde, där icke särskilda skäl annat föranleda. I övrigt tillsätts polisbefattningar på landsbygden av länsstyrelsen.

I fråga om statsbidrag till polisdistriktet för den nu berörda organisationen är grundregeln den, att städer och ovannämnda köpingar icke härför erhålla statsbidrag, under det att staten i övriga polisdistrikt bidrager med hälften beträffande ordinarie befattningar och en femtedel i fråga om icke ordinarie befattningar av kostnaden för avlöning, familjeunderstöd och begravningshjälp ävensom för den sjukvård, som må tillkomma befattningshavare vid skada i tjänsten, varjämte staten på visst sätt bidrager till pensioneringen av ordinarie befattningshavare i dessa senare distrikt.

Jämlikt 3 § i polislagen må till förstärkning av den för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet avsedda polispersonalen inom visst landstingsområde polismän anställas för landstingsområdet. Landstinget har därvid motsvarande skyldighet som polisdistrikt i fråga om avlöning, pensio-

*Kontroll å
polis-
distriktet.*

*Befattning-
arnas till-
sättande.*

Statsbidrag.

*Landstings-
polis.*

nering, utrustning m. m. Statsbidrag för landstingspolis utgår efter samma grunder som beträffande ordinarie befattningshavare å landsbygden.

Landstingspolis finnes för närvarande i Östergötlands län (7 man), Blekinge län (4 man) och Malmöhus län (4 man).

*Polismän för
hela rikets
behov.*

Enligt 4 § i polislagen skola i de polisdistrikt, som Konungen bestämmer, polismän för hela rikets behov finnas anställda, varjämte i 8 § tredje stycket stadgas, att för särskilda anordningar för polisväsendet i dess helhet är det polisdistrikt, Konungen bestämmer, skyldigt att draga försorg. Polisdistrikts kostnader för sådan personal och sådana anordningar gottgöras polisdistriktet av statsverket.

Dessa stadganden ha i huvudsak avseende å vissa centrala anordningar i Stockholm samt vissa särskilda polismän för gränskontroll.

*Användning
utom det
egna
distriktet.*

I fråga om användning av befattningshavare vid polisväsendet för polisverksamhet utom det område, för vilket han är anställd, gäller såsom allmän regel (7 § i polislagen), att befattningshavare må användas därtill, om hans avlöning helt eller delvis bestrides av statsmedel. Statsverket bestrider vid sådan tjänstgöring alla därigenom uppkommande särskilda kostnader samt den del av lönen, som ej eljest betalas av statsmedel.

Enligt nämnda regel skulle alla befattningshavare i städer och därmed jämställda köpingar vara uteslutna från användning på annan ort. Lagen innehåller emellertid särskilda bestämmelser, som möjliggöra användning i viss utsträckning av städernas befattningshavare även utanför städerna, nämligen av de s. k. reservpolismännen samt de kriminalpolismän, som i vissa städer finnas anställda huvudsakligen för verksamhet utom staden.

*Reserv-
polisen.*

Redan år 1909 hade tillskapats en särskild reservpolisorganisation för biträde vid ordningens upprätthållande å ort, där oordningar av större omfattningar utbrutit eller hotade att utbryta. Denna organisation innebar, att vissa städer enligt kontrakt med statsverket voro skyldiga att mot bestämd gottgörelse tillhandahålla polispersonal på rekvisition av vederbörande länsstyrelse, där polispersonalen erfordrades inom det län, vartill den förpliktade staden hörde, och eljest på rekvisition av chefen för socialdepartementet. Det totala antal polismän, som stod till förfogande, uppgick vid 1925 års ingång till 185.

Samtliga de förslag, som framlades under förarbetena till polislagen (se närmare utredningsmännens promemoria sid. 9 o. f.) utgingo från att de lokala polisstyrkorna borde avpassas allenast för normala förhållanden och att man, för att hålla kommunernas poliskostnader inom rimliga gränser, måste på annat sätt sörja för anskaffandet av den reserv, som ansåges behöflig för ordningens upprätthållande vid en mera exceptionell påfrestning. I propositionen angående polislagen 1925 anförde departementschefen bland annat, att man icke skäligen kunde ålägga ett samhälle att för ett annat samhälles behov tillhandahålla polisförstärkning utan att härför lämna en icke alltför snävt tillmätt ersättning. Då det generella statsbidrag, som föreslagits till den egentliga landsbygdspersonalen, syntes innefatta tillräcklig gottgörelse

för en dylik förpliktelse, funnes intet hinder att ålägga landsbygden en sådan. Men den reserv, som härigenom skulle ställas till förfogande, skulle måhända icke visa sig vara tillräcklig, om man ville ha garanti för att ordningens upprätthållande även vid exceptionella fall av mera allvarliga störningar skulle kunna genomföras utan militärhjälp. Härför erfordrades framför allt, att reservpolismännen hade nödig rutin. Av värde vore vidare, att de särskilda polismännen icke komme från ett flertal olika orter utan på förhand kände till varandra. Man syntes således icke kunna undvara hjälp från de större städerna, och under sådana förhållanden syntes någon annan anordning icke lämpligen böra komma till användning än anordningen med reservpolismän såsom under förarbetena föreslagits. En fördel med denna anordning vore också, att den nära anslöte sig till den redan förefintliga frivilliga reservpolisorganisationen.

I enlighet härmed upptogs i polislagen (5 §) ett stadgande om reservpolismän. Stadgandet innehåller att i stad, vars invånareantal uppgår till minst 10,000 (resp. i län, där sådan stad ej finnes, den stad som Konungen bestämmer), polisstyrkan skall vara så stor, att staden må kunna, i den omfattning som nedan sägs, av den regelbundet använda polisstyrkan tillhandahålla polismän (reservpolismän) för att vid tillfälligt behov av polisförstärkning å annan ort där biträda vid upprätthållande av allmän ordning och säkerhet. Reservpolismännens antal utgör en för varje fulla 10,000 invånare, dock lägst tre. Enligt lagen äger Konungen bestämma, i vad mån reservpolismännen skola utgöras av polisbefäl eller vara beridna, vilket skett genom cirkulär den 21 november 1925. Antalet reservpolismän i de olika städerna under 1932 samt antalet beridna enligt nämnda cirkulär framgår av den vid detta utlåtande fogade bilaga I. Sammanlagda antalet reservpolismän utgör 202, fördelade på 40 städer (Stockholm 50 man, Göteborg 24 man, Malmö 12 man, Norrköping 6 man, Hälsingborg 5 man, övriga 35 städer var och en 3 man).

Till polisdistrikt, som skall tillhandahålla reservpolismän, utgår statsbidrag för varje reservpolisman, som skall tillhandahållas, med en tredjedel av de sammanlagda löneförmåner, som årligen tillkomma i distriktet anställd polisman med lägsta lön inom den tjänstegrad, reservpolismannen skall tillhöra. Har polisdistrikt *tillhandahållit* reservpolispersonal, bestrider statsverket ej mindre vad av vederbörande polismans lön belöper å tid, som han tjänstgjort utom distriktet, ävensom reservpolispersonalens transport till och från tjänstgöringsorten samt särskilda kostnader för hästar och fordon, än även dagarvode till varje polisman. Dagarvodet utgår med fem kronor eller, om polismannen innehar befälsgrad, med åtta kronor. — Statens kostnader för statsbidrag till reservpolis uppgingo under budgetåret 1930/1931 till cirka 210,000 kronor; kostnaderna vid användning av reservpolis uppgingo till cirka 35,000 kronor.

Uppgift å den omfattning, vari reservpolisen i de olika städerna tagits i anspråk sedan år 1919, lämnas i utredningsmännens promemoria sid 68 o. f.

Kriminal-
polis män för
landsbygden.

Enligt 6 § i polislagen skall i stad, som skall tillhandahålla reservpolis män, i erforderlig utsträckning finnas anställd för spaning och annan undersökning angående brott särskilt utbildad polispersonal (kriminalpolisavdelning). Vid kriminalpolisavdelning, som på grund av detta stadgande eller eljest i stad inrättas, skola, om och till det antal Konungen förordnar, finnas anställda polismän för kriminalpolisverksamhet huvudsakligen utom staden. Polisdistrikts kostnader för avlöning och pensionering av sådan kriminalpolisman samt för begravningshjälp till sådan polis mans dödsbo gottgöres polisdistriktet av statsverket, som jämväl bestrider alla särskilda kostnader för tjänstgöringen utom staden.

Rekvision av kriminalpolisman för tjänstgöring utom staden göres hos stadens polischef av landsfogden eller annan, som har att i polisdistrikt. varest kriminalpolisavdelning icke finnes, leda förberedande undersökning i brottmål. Är den för sådan tjänstgöring huvudsakligen avsedde kriminalpolis mannen inom staden sysselsatt med visst arbete, som icke lämpligen kan avbrytas, må i stället annan i staden anställd kriminalpolisman ställas till förfogande.

Kriminalpolismän av detta slag finnas för närvarande till ett antal av 60. Deras fördelning å de olika städerna framgår av den här nedan sid. 21 in tagna uppställningen.

Förslag i
fråga om
ordnings-
polis en.
Statspolis.

Propositionen går först och främst ut på att genomföra en förstärkning av den ordningspolis, som står till förfogande även utanför de särskilda distrikten. Grundtanken i förslaget i denna del är, att vissa större städer skulle vara skyldiga att tillhandahålla icke blott, såsom nu, vid särskilda behov ett visst antal man av sina ordinära polisstyrkor (reservpolismän) mot visst statsbidrag utan dessutom regelmässigt ett visst antal man utöver de för städernas eget behov erforderliga polisstyrkorna (statspolismän) mot full ersättning för de kostnader, som städerna åsamkas genom polisstyrkornas utökning med detta senare antal polismän.

Det bestämda antalet statspolismän skulle således icke blott ställas till förfogande vid särskilda behov av samlad polisstyrka utan regelmässigt användas såsom ordningspolis utom resp. städer. Meningen är emellertid icke att vissa män skola av städerna anställas för denna tjänstgöring såsom statspolis. I och för den normala tjänstgöringen skulle visserligen det bestämda antalet polismän avdelas till en särskild statspolisavdelning (5 § 3 mom. 2 st.), men genom särskilda regler skulle tillses att denna icke finge en permanent sammansättning utan komme att bestå av stadens vanliga polismän i viss cirkulation, och vid utkallande av statspolis för särskilda behov skulle icke endast statspolisavdelningens folk komma i fråga utan de män, som bäst lämpade sig för uppgiften och närmast vore till hands, ställas till förfogande.

Antalet statspolismän i de olika städerna skulle bestämmas av Kungl. Maj:t (5 § 3 mom. 1 st.). En *preliminär plan* häröver, enligt vilken statspolismän skulle finnas i 19 städer till ett antal av tillhoppa 200 man, har

fogats vid propositionen såsom bilaga D och bifogas jämväl detta utlåtande (*Bilaga I*). Planen upptager jämväl till vilken omfattning statspolis­männen skulle vara av befälsgrad samt det antal motorfordon och hästar, varmed de olika statspolisavdelningarna beräknas bära utrustas.

Den preliminärt föreslagna *fördelningen* på de olika städerna, vilken i stort sett överensstämmer med en av utredningsmännen uppgjord plan, har skett efter en avvägning mellan å ena sidan intresset av koncentration till några större huvudorter för tillgodoseende av kravet på snabbt tillgängliga större styrkor för extraordinära behov samt å andra sidan önskvärdheten av att även under normala förhållanden kunna på bästa sätt tillgodogöra sig statspolisen. Nackdelarna med en splittring har man för övrigt sökt motverka genom särskilda anordningar. Av betydelse är därvid icke minst att, såsom redan antytts, de ifrågavarande städerna skulle vara skyldiga att även tillhandahålla reservpolismän. Vid särskilda behov skulle således antalet statspolismän kunna utökas med antalet reservpolismän till en samlad styrka, inom vilken man inte ens skulle kunna särskilja vissa såsom statspolismän och andra såsom reservpolismän; skillnaden skulle endast ligga däri att för tillhandahållande av antalet reservpolismän lämnades särskild ersättning. Dessutom skulle emellertid, såsom framgår av planen, större styrkor samlas till sex s. k. centralstäder, där det skulle finnas en kommissarie såsom chef för statspolis­männen. Denne kommissarie skulle vid särskilda behov kunna disponera icke blott centralstadens egna polismän utan även statspolisen i vissa kringliggande städer. På så sätt skulle således en koncentration kunna ske, men denna tänkes kunna äga rum även på det sättet att centralstaden omedelbart ställer till förfogande flera än antalet egna statspolismän samt får ersättning för det överskjutande antalet genom inkallande till tjänstgöring i staden av statspolismän från de andra städerna (5 § 3 mom. 3 st.).

Den centrala ledningen av statspolisens verksamhet skulle handhavas av en i Stockholm jämlikt 4 § polislagen anställd *statspolisintendent*, vilken även skulle ha det omedelbara befälet över statspolisavdelningen i Stockholm. Enligt vad som anföres i utrednings­männens promemoria skulle det åligga honom att ha en allmän översyn över statspolisavdelningarna i hela landet, genom inspektioner och annorledes tillse att effektiviteten uppehålls, hålla kontakt med länsstyrelser och andra myndigheter för lämplig anordning av verksamheten, avgiva yttranden, förslag och framställningar rörande denna ävensom föranstalta om anskaffande av lämplig utrustning och tekniska hjälpmedel m. m. Det skulle också i viss mån ankomma på honom vid sidan av länsstyrelserna att öva kontroll å att städerna vederbörligen fullgjorde sina skyldigheter i fråga om statspolisavdelningars hållande, i det att han skulle ha att avgiva rapporter och yttranden till länsstyrelserna i hithörande frågor. Vidare skulle han vid samling av större polisstyrka var som helst i landet kunna erhålla befälet över denna och omedelbart under vederbörande länsstyrelse få ansvaret för ordningen å platsen.

Att förslaget skulle innebära en verklig *utökning av de nuvarande polisstyrkorna* framgår redan därav att statspolismännen regelmässigt icke skulle stå till stadens förfogande utan användas utom staden. Vissa ytterligare garantier i förevarande avseende ha dock ansetts erforderliga. Härom yttrades i utredningsmännens promemoria:

Grundtanken i hela det föreliggande förslaget är, att statspolisavdelningarna skola utgöra en verklig utökning av städernas normala polisstyrkor. Det torde då vara oundgängligt att skapa garantier för att detta verkligen också blir fallet. Någon tvekan synes sålunda icke kunna råda därom, att det vid förordnande om inrättande av statspolisavdelning av viss storlek i en viss stad bör åligga staden att med samma antal man utöka sin polisstyrka. Utan uttrycklig föreskrift därom lär det dock icke kunna tagas för givet, att så alltid sker. Det kan måhända ligga nära till hands för staden att i ett sådant läge åtminstone icke öka polisstyrkan med fulla antalet. En besparing skulle på detta sätt kunna göras, och man skulle måhända alltid i viss mån vara benägen att utgå från att statspolisen kan vara att tillgå såsom en reserv även inom staden, då den efter stadens eget normala behov avpassade styrkan är otillräcklig. Konungens förordnande för en stad att hålla statspolisavdelning bör således enligt föreskrift i lagen innebära, att staden skall öka sin polisstyrka med det bestämda antalet. Uppenbarligen kräver emellertid en sådan bestämmelse något komplement. Därför att poliskåren vederbörligen utökats vid statspolisavdelningens tillkomst, bör staden icke vara förhindrad att sedan när som helst minska poliskåren. Lika betänkligt är, om en ökning, som betingas av stadens tillväxt eller av annan orsak till ökat behov av polis, med hänsyn till statspolisavdelningen underlåtes. Givetvis krävas starka skäl för ett ingripande på detta område och är det här nödvändigt att framgå med stor försiktighet. Utan att träda städernas självbestämmanderätt för nära torde man emellertid kunna genomföra ett lagstadgande av så begränsad innebörd, att därest stad, som vederbörligen utökat sin polisstyrka för hållande av statspolis, sedermera minskar polispersonalen, utan att motsvarande ändring i behovet av polispersonal inom staden ägt rum, eller underlåter att öka personalen i förhållande till sådan ändring, Konungen må förordna om ökning av personalen. Detta är i själva verket endast en konsekvens av Konungens första åläggande för staden att öka sin polisstyrka för hållande av statspolis. Anmälan till Konungen, att sådan stad senare icke vederbörligen uppehåller sin polisstyrka, torde närmast ankomma å länsstyrelsen, som enligt instruktionen har att vaka över att polisdistrikten fullgöra sina skyldigheter i avseende å polisväsendet. Vid prövning av en sådan anmälan skulle tydligen hänsyn tagas till alla inverkan omständigheter. Sedan anmälan remitterats till ifrågasvarande stad, skulle denna få tillfälle att påvisa, om en minskning eller underlåten ökning av polisstyrkan möjliggjorts av förändrad organisation, ökad användning av tekniska hjälpmedel, mindre behov av polis i inkorporerade områden etc. Tydligen bör ingripande äga rum endast i mera påtagliga fall. Därest stad icke ställer sig till efterrättelse Konungens förordnande att verkställa ökning av sin polisstyrka — vare sig vid statspolisavdelningsinrättande eller sedermera — innebär detta givetvis, att staden »uppenbarligen åsidosätter sina skyldigheter», och länsstyrelsen skulle således ha att ingripa enligt 14 § 2 mom. i polislagen.

Propositionen överensstämmer i detta avseende med det i promemorian innefattade förslaget (5 § 3 mom. 1 st.).

I fråga om *ersättningen till städerna* för hållande av statspolismän skulle först och främst gälla att städerna gottgöras så stor del av kostnaderna för avlöning, pensionering, begravningshjälp och andra förmåner åt polispersonalen i särskilda tjänstegrader, som belöper å det bestämda antalet statspolismän i motsvarande grader enligt de beräkningsgrunder, som av Kungl. Maj:t fastställas (15 § 1 mom. 2 st.). I propositionen utvecklas, huruledes vid tillämpningen av denna princip vissa förenklingar tänkas kunna äga rum. Således skulle ersättning för avlöningskostnad i stort sett lämnas på det sättet, att medellönen vid mitten av året för alla stadens polismän i en viss tjänstegrad uträknas och staden tillerkännes så många sådana medellöner, som antalet statspolismän i denna grad. Stadens pensioneringskostnad för ifrågavarande antal polismän tänkes bli beräknad efter försäkringstekniska grunder till visst procenttal av pensionsunderlaget. Då städerna dessutom skulle ha att ombesörja erforderliga särskilda lokaler åt statspolisen, föreslås vidare, att till dem skall utgå ersättning, jämväl enligt av Konungen fastställda beräkningsgrunder, med skäligt belopp för kostnad för anskaffande av rum för statspolisavdelningens hästar och fordon samt för särskild kostnad, som en stad kan visa sig ha haft för erforderlig expeditiionslokal (15 § 1 mom. 2 st.). Bevapning och annan utrustning åt statspolisen skulle direkt ombesörjas av statsverket, som även skulle bestrida de kostnader, som eljest uppkomma för verksamheten såsom statspolis (8 §, 15 § 1 mom. 2 st.).

Såsom redan nämnts föreslås ej ändring i den nuvarande bestämmelsen *Reservpolisen.* om skyldighet för vissa städer att vid särskilda behov tillhandahålla reservpolismän; meningen är att reservpolisen, då så erfordras, skall kunna komplettera statspolisen samt användas i sådana fall, då statspolis ej finnes tillgänglig.

Under hänvisning till att reservpolisen i än högre grad än för närvarande skulle bli en verklig reserv och i avsevärt mindre utsträckning behöva tagas i anspråk, föreslogs emellertid i utredningsmännens promemoria, att statsbidraget till städerna för skyldigheten att tillhandahålla reservpolismän — för närvarande för varje man $\frac{1}{3}$ av löneförmånerna i lägsta löneklassen för en polisman i ifrågavarande tjänstegrad — skulle sänkas med hälften, således till $\frac{1}{6}$ av samma löneförmåner (i genomsnitt från cirka 1 100 kronor per man till cirka 550 kronor per man). På denna punkt mötte emellertid förslaget gensagor i många av yttrandena (se propositionens bilaga B, sid. 25 o. f.) och departementschefen har ansett sig böra på det sätt taga hänsyn härtill, att statsbidrag till de städer, vilka äro skyldiga tillhandahålla reservpolis men i vilka statspolisavdelning icke komme att bli förlagd, alltjämt föreslås skola utgå efter oförändrade grunder (15 § 4 mom. 1 st.). Med tillämpning av den framlagda planen för statspolisens förläggning skulle förslaget innebära, att oförändrat statsbidrag ($\frac{1}{3}$ av lönen) skulle utgå till 21 städer för tillhopa 65 man, medan statsbidrag skulle utgå med $\frac{1}{6}$ av lönen till 19 städer för tillhopa 137 man. Skälen för den åtskillnad, som sålunda göres, utvecklas av departementschefen i propositionen (sid. 35 o. f.; jfr utskottets yttrande sid. 31 nedan).

Förslaget avser emellertid också att i vissa avseenden möjliggöra en förstärkning och utvidgning av reservpolisinstitutionen. Man har därvid i modifierad form upptagit en under förarbetena till 1925 års polislag väckt tanke att skapa en reservorganisation genom pensionerade polismäns tjänstgöring vid särskilda behov. Departementschefen anförde härom i propositionen 1925 att möjligheten att skapa en reservorganisation genom att ålägga pensionerade polismän tjänstgöringsskyldighet lätt kunnat göras alldeles värdelös genom att den pensionerade personalen bosatte sig utom den gamla stationsorten. Departementschefen saknade därför anledning att förorda bestämmelser av dylik art, men han räknade däremot med att polisdistrikten i följd av sin skyldighet att draga försorg om erforderlig personal icke skulle underlåta att genom frivilliga överenskommelser bereda sig tillgång till reservpersonal, för vilket ändamål säkerligen i många fall pensionerade polismän torde kunna engageras. Sådana överenskommelser torde icke ha praktiserats men man har nu funnit antagligt, att många pensionerade polismän skulle vara villiga och lämpliga att stå till förfogande för tjänstgöring *såsom ersättare i staden i sådana fall, då reservpolismän utsänts*, därest de tillerkändes en jämförelsevis ringa årlig ersättning jämte daglön vid tjänstgöringen. Då sådana överenskommelser tydligen skulle innebära en ökad möjlighet för städerna att av sina ordinära styrkor avstå reservpolismän, har man velat uppmuntra därtill samt föreslagit, att därest en reservpolisstad för viss tid åtagit sig att tillhandahålla ett ökat antal reservpolismän utgår även för dessa statsbidrag (med $\frac{1}{6}$ av lönen), i den mån staden visar att lämpliga och tjänstbara personer, vilka tidigare innehaft befattningar såsom ordinarie polismän i stad och vilkas ålder med högst fem år överstiger den för stadens polismän i motsvarande tjänstegrad gällande pensionsåldern, enligt överenskommelse med staden stått till förfogande för att vid utkallande av reservpolispersonal tjänstgöra såsom ersättare för denna inom staden. Statsbidrag skulle dock sammanlagt kunna utgå högst för dubbla det antal, som staden med utgångspunkt från folkmängden har att tillhandahålla (15 § 4 mom. 2 st.). I utredningsmännens promemoria uttalades rörande förslaget i denna del, att därest överenskommelserna endast skulle innefatta skyldighet att tjänstgöra, då reservpolis utgått, torde den årliga ersättningen kunna sättas ganska lågt, kanske till 200 à 300 kronor, och att staden, som i statsbidrag skulle åtnjuta cirka 550 kronor, således skulle kunna få även ekonomiskt intresse av att ordna dylika överenskommelser. Intet hindrade staden — uttalades vidare — att göra tjänstgöringsskyldigheten vidsträcktare, måhända mot högre ersättning, men detta vore icke ur statens synpunkt av samma intresse. — Med ledning av undersökningar, som gjorts i vissa städer, har man i promemorian och propositionen beräknat, att ersättare av förevarande slag skulle kunna erhållas till ett antal av sammanlagt omkring 100; antalet reservpolismän skulle i så fall komma att ökas till omkring 300.

Den nu omnämnda anordningen förutsätter, att stad skulle kunna åtaga sig att tillhandahålla ökat antal reservpolismän; under vissa förutsättningar

skulle med ett sådant åtagande även följa rätt till statsbidrag. Enligt förslaget skulle emellertid sådant frivilligt åtagande kunna ske även i andra fall, visserligen utan årligt statsbidrag men med den verkan att vid *begagnandet* ersättning skulle utgå efter samma grunder som eljest vid tillhandahållande av reservpolispersonal; närmast tänker man sig därvid det fall att ett polisdistrikt, som icke enligt lag är skyldigt tillhandahålla reservpolispersonal, vid ett särskilt tillfälle frivilligt ställer några polismän till förfogande för tjänstgöring utom distriktet eller att en reservpolisstad vid något tillfälle avstår flera polismän än den är skyldig. I överensstämmelse härmed har i lagen (5 § 2 mom.) upptagits ett stadgande att stad eller därmed jämställd köping må kunna åtaga sig att tillhandahålla reservpolismän även i den mån skyldighet därtill enligt den nu gällande bestämmelsen icke föreligger.

Slutligen är i fråga om reservpolisen att anmärka, att förslaget — bland annat i syfte att möjliggöra utfärdande av föreskrift om höjning av det nu bestämda antalet *beridna* reservpolismän på sätt framgår av den bilagda planen — upptar en ny bestämmelse om statsbidrag till städer, som ha att tillhandahålla *beridna* reservpolismän, med hälften av stadens kostnad för hållande av erforderligt antal hästar och utrustning för dessa.

Förslaget avser vidare att möjliggöra att eleverna i av staten bekostad eller understödd polis-skola skulle kunna tagas i anspråk för riksändamål. Vid statens polis-skola i Stockholm finnes under större delen av året ett avsevärt antal elever, av vilka många ha icke obetydlig erfarenhet i praktisk polistjänst, och det har ansetts rimligt att i sådana undantagsfall, då den disponibla reservpolisen icke förslår, ha möjlighet att tillgodogöra sig sådana elever. Den härom föreslagna bestämmelsen (7 § 1 mom.) skulle få tillämpning även i fråga om polis-skolan i Göteborg, därest denna — såsom nu är ifrågasatt — tillerkännes statsbidrag; frågan härom upptager utskottet emellertid först i samband med propositionen nr 181 om anslag till polisväsendet i riket m. m. (se utskottets utlåtande nr 7).

*Polis-skole-
elever.*

Såsom framgår av det förestående bygger även förslaget på grundtanken från gällande lag, att polispersonal skall behöva tillhandahållas för tjänstgöring utom det egna distriktet endast i den mån statsbidrag utgår. I utredningsmännens promemoria uttalades emellertid, att detta icke syntes hindra, att i lagen borde finnas en bestämmelse, som berättigade Kungl. Maj:t i statsrådet att för utomordentliga fall efter vederbörlig framställning förfoga över all polispersonal; en sådan undantagsbestämmelse syntes ligga i sakens natur. Fall kunde tänkas då det skulle vara orimligt, om till och med Kungl. Maj:t skulle vara förhindrad att uppbåda alla tillgängliga polis-krafter för ordningens uppehållande. Det sålunda framställda förslaget har icke i yttrandena mött någon erinran och har upptagits i propositionen (7 § 1 mom. 2 st.).

*Kungl. Maj:ts
disponerande
av polis-
personal vid
utomordent-
liga om-
ständigheter.*

Landstings-
polisens.

Särskild landstingspolis finnes för närvarande endast i Östergötlands, Blekinge och Malmöhus län. Landstingspolisens i Östergötlands län består av en kommissarie och 6 konstaplar, är uppdelad på fyra olika stationer samt försedd med en automobil och fyra motoreyklar. Landstingspolisens i Blekinge län består av fyra man, uppdelade på två patruller med skilda förlägningsorter och med vardera en automobil. Landstingspolisens i Malmöhus län består av fyra man, fördelade på två förlägningsorter, och har endast vanliga cyklar till sitt förfogande. Staten bidrager till kostnaden för avlöning av landstingspolisens med hälften samt till utgående pensioner med en tredjedel.

I utredningsmännens promemoria yttrades:

Landstingspolisens omfattning har småningom allt mera minskats, även efter antagandet av 1925 års polislag. En genomgående tendens att i detta avseende göra besparingar har framträtt. Då uppgifterna för denna polis nu skulle komma att i huvudsak täckas av statspolisens verksamhetsområde, torde man få räkna med att landstingen allmänt låta landstingspolisens försvinna. Bland annat av denna anledning har vid planeringen av statspolisens förläggning icke tagits någon hänsyn till förefintligheten av landstingspolis. Givetvis bör det dock vara landstingen obetaget att bibehålla sådan polis, och under en övergångstid läser denna i allt fall i någon utsträckning komma att bestå, även om man kan antaga, att avvecklingen påskyndas genom att nuvarande befattningshavare vid landstingspolisens beredas anställning vid den utökning av städernas poliskårer, som föranledes av statspolisavdelningars inrättande. I den mån landstingspolisens består, synes statsbidrag alltjämt böra utgå efter oförändrade grunder, i synnerhet som staten i varje fall måste fortsätta att lämna statsbidrag till de redan anställda ordinarie befattningshavarnas avlöning och pensionering. Det synes emellertid vara anledning underlätta att landstingspolismännen övergå i städernas tjänst, bland annat genom att låta staten stå de särskilda kostnader för pensionering, som i dessa fall kunna uppkomma. Även i andra avseenden kräves särskild reglering av förhållandet till den nuvarande landstingspolisens. Med den närmare utformningen av ifrågavarande övergångsbestämmelser torde emellertid kunna tills vidare anstå.

Svenska landstingsförbundets styrelse har i avgivet yttrande förklarat sig icke ha något att erinra mot vad sålunda uttalats.

Jämväl departementschefen har anslutit sig till vad promemorian i detta hänseende innehåller. I syfte att möjliggöra att de nuvarande landstingspolismännen övergå i städernas tjänst för tjänstgöring vid statspolisens avses att, där sådan övergång sker, undantaga dessa polismän från cirkulationsreglerna.

En beräkning av den kostnadsökning, som ovan omförmälda omorganisation av ordningspolisens skulle föranleda, har framlagts i den vid propositionen fogade bilaga E, vilken bifogas detta utlåtande såsom *Bilaga II*. Enligt denna beräkning skulle framdeles årliga sammanlagda nettokostnaden uppgå till omkring 1,320,000 kronor, vilken uppskattning även innefattar en beräkning av varaktighetstiden för olika slag av materiel. Ehuru organisationen skulle träda i kraft först vid 1933 års ingång, beräknas å budgetåret 1932/1933 belöpa en kostnad å omkring 1,000,000 kronor, vilket beror därpå att åtskillig nyanskaffning av materiel under detta år skulle äga rum.

Kostnaden för
omorganisati-
tionen.

Ökningen i det faktiska anslagsbehovet för sagda budgetår i anledning av förevarande omorganisation uppgår — såsom framgår av utskottets utlåtande nr 7 — med hänsyn till utbetalningsföreskrifterna till omkring 960,000 kronor.

Yrkandet i motionen II:275 av herr Öhman m. fl. »att förpliktelsen för städer eller kommuner att hålla s. k. reservpolis bortfaller och stadgande införes i polislagen om förbud för polisens användning mot arbetarna vid arbetskonflikter» framställdes jämväl i motioner vid 1929 och 1930 års riksdagar.

Motionen
II: 275.

Förstnämnda riksdag avskog yrkandet i enlighet med hemställan av första lagutskottet i utlåtande nr 29, vari bland annat erinrades, att polisens uppgift vore att med iakttagande av sträng opartiskhet upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att polisen borde i erforderlig mån härför tagas i anspråk, oavsett arten av de händelser som påkallade ingripandet.

Under återopande av samma skäl avstyrkte första lagutskottet vid 1930 års riksdag (utl. nr 13) motionen. Utlåtandet godkändes av riksdagen.

Det framlagda lagförslaget berör i någon mån jämväl de kriminalpolismän, som jämlikt 6 § andra stycket i polislagen skola finnas anställda i vissa städer för kriminalpolisverksamhet huvudsakligen utom staden.

Förslag
i fråga om
kriminal-
polisens.

Anordningen med sådana kriminalpolismän företer tydligen stora likheter med den ovan omnämnda statspolisorganisationen för ordningsändamål; förslaget i denna del innebär i själva verket en utvidgning av den redan för kriminalpolisverksamhet tillämpade principen jämväl till ordningspolitjänst. Emellertid gälla för kriminalpolismännen icke några cirkulationsregler utan anställas tvärtom vissa kriminalpolismän särskilt för dessa befattningar. Meningen är icke heller nu att söka åvägabringa någon cirkulation å dessa befattningar; en sådan är tydligen ofta icke önskvärd. Emellertid framhölls i utredningsmännens promemoria, att det nu använda förfarings sättet att dessa polismän förordnades för denna tjänst och ofta ställdes helt vid sidan av stadens egen poliskår icke syntes vara lyckligt. Bland annat för- anleddes lätt därav att dessa polismän ställdes utanför den vanliga befordringsgången inom poliskåren. Även i andra fall än vid befördran borde utbyten kunna äga rum utan några svårigheter. Det syntes således vara lämpligt att för förordnande för kriminalpolisman att tjänstgöra i ifrå- gavarande verksamhet stadga den inskränkning att sådant förordnande skulle ske på viss tid, förslagsvis tre år, i sänder samt underställas länsstyrelsens prövning. — Med denna uppfattning, till vilken departementschefen anslutit sig, har det synts riktigast att giva själva lagstadgandet rörande dessa kri- minalpolismän samma innehåll som lagstadgandet rörande skyldighet för vissa städer att tillhandahålla statspolismän för ordningsändamål; i enlighet härmed föreslås i 6 § andra stycket ett stadgande, att i fråga om stad, som på grund av stadgandet i första stycket eller eljest inrättar kriminalpolis- avdelning, må Konungen förordna, att ett bestämt antal av stadens kriminal- polismän i särskilda tjänstegrader huvudsakligen skall användas för tjänst-

Konsekvenser
av den nya
statspolisens
inrättande.

göring såsom statspolis vid kriminalpolisverksamhet utom staden. Även denna verksamhet anses således såsom tjänstgöring såsom *statspolis*. I enlighet härmed stadgas ytterligare i 6 § andra stycket att för sådan tjänstgöring i första hand avsedda polismän till föreskrivet antal skola i stad med statspolisavdelning tillhöra denna. Ett sådant samordnande av de statligt bekostade polismännen i en stad anses av olika skäl naturligt. Bland annat skulle härigenom ett samarbete mellan de olika slagen polismän kunna befordras. En konsekvens av det sagda är, att de ovan nämnda bestämmelserna angående ersättning åt städerna för tillhandahållande av statspolismän skulle komma att avse även kriminalpolismännen (15 § 1 mom. 2 st.; jfr även 8 §).

Utvidgningar
i organisa-
tionen.

Frånsett nu nämnda förändringar av övervägande formell natur framlägges dessutom i propositionen en plan för vissa utvidgningar och förbättringar i fråga om kriminalpolisorganisationen, vilka icke komma till uttryck i lagtexten utan skulle genomföras medelst av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter.

Antalet kriminalpolismän av förevarande slag uppgår enligt gällande bestämmelser till 60, fördelade på de olika städerna på sätt framgår av uppställningen här nedan (sid. 21).

Hårlemans
förslag.

Såsom redan erinrats avlämnade f. d. polismästaren Hårleman i egenskap av särskilt tillkallad sakkunnig den 10 september 1931 en utredning angående kriminalpolisen för landsbygden (propositionens Bilaga C). I propositionen lämnas följande sammanfattning av utredningens resultat i vad rör kriminalpolismännen.

Ehuru obestriddigen 1925 års polisreform medfört en avsevärd förbättring vid brottmålsundersökningar på landsbygden, måste — heter det i förevarande promemoria — den av staten bekostade kriminalpolisorganisationen för länen vid jämförelse med kriminalpolisen i de större städerna anses förete i ögonen fallande svagheter, på sätt närmare angivits i utredningen. Dels vore *den högre ledningen bristfällig*, men en ännu större svaghet vore *bristen på undersökningsledare vid kriminalpolisens arbete ute i länen*, något som framför allt berodde på att de flesta av landsfiskalerna saknade förutsättningar för att handhava någon egentlig ledning av kriminalpolisverksamhet. Med hänsyn därtill, att en omläggning av landsfiskalsorganisationen icke vore tänkbar för den närmaste tiden, bland annat med hänsyn till frågans samband med den blivande processreformen, funnes icke någon annan utväg för åstadkommande av en bättre ordning än genom en *kvalitativ förstärkning av arbetskrafterna vid kriminalpolisen*. Man borde söka åstadkomma en personal, som vore tillräckligt kompetent att handhava den maktpåliggande uppgiften att hålla förhör och uppsätta protokoll däröver ävensom att vidtaga andra åtgärder, som rätteligen borde tillkomma undersökningsledare.

Den mest ändamålsenliga åtgärden härför vore en *ökning av antalet befäl*, varigenom kunde vinnas icke blott bättre ledning utan även bättre rekrytering. En större ökning av personalens sammanlagda antal syntes icke behöflig och knappast heller lämplig med hänsyn till vikten därav, att personalen finge tillräcklig sysselsättning i egentlig kriminalpolistjänst. För särskilt maktpåliggande uppgifter behövdes *speciellt kvalificerade arbetskrafter*. Behovet därav syntes emellertid kunna lämpligen tillgodoses inom den nuvarande organisationen, nämligen därigenom, att denna förstärktes genom

anställande av ett antal kommissarier. Dessa skulle hava en särskild uppgift såsom *undersökningsledare* i speciellt svåra och omfattande uppgifter även utanför sina egna distrikt. För åstadkommande av viss specialisering i fråga om särskilda brottskategorier ävensom av jämnare sysselsättning för personalen har den sakkunnige vidare föreslagit, att en avsevärd del av kriminalpolisstyrkan skulle sammanföras till större avdelningar, särskilt i Stockholm, Göteborg och Malmö, varjämte distrikten skulle utvidgas till att omfatta flera län. Det skulle ankomma på vederbörande länsstyrelse att pröva, huruvida i visst fall rekvisition av kriminalpolis borde ske. En rätt lång övergångstid bleve erforderlig för genomförande av förslaget, eftersom nya befattningar i stället för de nuvarande kunde komma att inrättas endast efter hand som dessa sistnämnda komme att indragas. Ifrågavarande större avdelningar i de tre största städerna borde emellertid redan från början få tagas i anspråk både i de anslutna länen och i andra län.

Sammanfattningsvis kunna de av Härleman på sålunda anförda grunder föreslagna ändringarna i personalorganisationen återgivas sålunda:

1) Vid var och en av länsavdelningarna i Stockholm, Göteborg och Malmö anställas en kommissarie samt ytterligare en kriminalkonstapel.

2) De för Uppsala, Södermanlands, Västmanlands, Älvsborgs, Hallands och Kristianstads län inrättade kriminalkonstapelsbefattningarna indragas, så snart de bliva lediga. I stället inrättas motsvarande antal befattningar av samma slag i Stockholm, Göteborg eller Malmö med sådan fördelning mellan dessa städer att Stockholm blir stationsort för Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län, Göteborg för Älvsborgs och Hallands län samt Malmö för Kristianstads län.

3) I de län, där överkonstapelsbefattning icke finnes, inrättas sådan i mån av behov i utbyte mot kriminalkonstapelsbefattning (vid kostnadsberäkningarna antager Härleman detta böra ske på det sätt, att överkonstapel skulle finnas i alla de län, som nu icke ha sådan men som, även efter genomförandet av förslaget under 2), skulle ha mera än en kriminalkonstapel, d. v. s. nio län).

4) Samtliga befattningar i Västernorrlands län sammanföras till Härnösand eller Sundsvall.

Yttranden över Härlemans förslag refereras i propositionen (sid. 59 o. f.).

I utredningsmännens promemoria behandlades i en särskild avdelning den föreslagna statspolisorganisationens samband med kriminalpolisorganisationen. Därvid framhölls att de båda organisationerna i huvudsak vore oberoende av varandra. Det borde dock uppmärksammas — yttrades vidare — att en samverkan mellan de båda slagen polismän i ej ringa utsträckning syntes kunna äga rum på landsbygden till fromma för verksamheten. I synnerhet vid större kriminalaffärer syntes kriminalpolisen ofta kunna ha gagn av den övriga polisens biträde, i varje fall till åtskillig vakthållning och dylikt, och motorfordonen borde ej sällan kunna komma till gagn även för kriminalpolismännen. En sådan samverkan befordrades tydligen i hög grad, om verksamhetsområdena sammanfölla och om de båda slagen av polismän arbetade med samma ort som utgångspunkt. Det påpekades vidare, att i den mån det Härlemanska förslaget parallellt med utredningsmännens förslag genomfördes, detta i huvudsak skulle bliva fallet. Endast i två län skulle

Utrednings-
männen.

kriminalpolisen vara delad på två städer men ordningsstatspolisen samlad på endera (i Östergötlands län Norrköping och Linköping, i Kalmar län Kalmar och Västervik) och endast i en stad (Västerås) skulle finnas ordningsstatspolis men icke kriminalstatspolis; i nämnda båda län borde därför kriminalpolisen koncentreras till en stad och i Västerås borde bibehållas åtminstone någon av de för Västmanlands län avsedda kriminalpolismännen. Samtliga statspolisavdelningar skulle — hette det i promemorian vidare — med en sådan ordning komma att bestå även av kriminalpolismän, och en viss samverkan förutsattes kunna äga rum. Denna förening syntes emellertid på intet sätt minska det i Härlemanska förslaget framhållna behovet av att man i mån av kriminalkonstaplars avgång i stället inrättade kriminalöverkonstapelstjänster i vissa län. Detta vore betingat av önskemålet att erhålla kompetenta förhørsledare och utredningsledare, och dessa överkonstaplar måste antagas bliva fullt sysselsatta med kriminalverksamheten. Ordningsspolisverksamheten krävde å sin sida en särskild befälsperson även vid de minsta avdelningarna; denna verksamhet skulle säkerligen bliva lidande på om konstaplarna till befäl endast hade en person, som huvudsakligen vore sysselsatt med kriminalpolisverksamhet. Efter redogörelse för huruledes statspolisavdelningarna således i en del fall skulle bestå av en kriminalöverkonstapel och en ordningsöverkonstapel jämte underlydande samt i andra fall av en kommissarie såsom chef för statspolisavdelningen jämte överkonstaplar och konstaplar för båda slagen av polisverksamhet, påpekades att i Malmö och Göteborg skulle med en direkt sammanslagning av de båda förslagen finnas två kommissarier jämte överkonstaplar. Införandet av kommissarier för ordningspolisen i dessa båda städer ansågs emellertid böra medföra, att icke samtidigt nya kriminalkommissarietjänster där kunde inrättas. I stället syntes i båda städerna en av kriminalkonstapelstjänsterna böra utbytas mot en kriminalöverkonstapelstjänst. I Stockholm borde däremot, såsom förslagen innebure, finnas en kommissarie för vardera grenen av verksamheten; här bleve statspolisintendenten den gemensamme chefen.

Härefter yttrades i promemorian:

I redogörelsen här ovan har räknats med ett genomförande i huvudsak av det Härlemanska organisationsförslaget och endast behandlats vissa jämkningar däri, som ett införande samtidigt av ordningsstatspolis förmodas böra medföra. Under överläggningarna med utredningsmännen ha emellertid varit på tal även vissa andra jämkningar i nämnda förslag, vilka här torde böra omnämnas för erhållande av yttrande däröver i samband med yttranden över förevarande promemoria i övrigt. I anledning av de invändningar mot förslaget, som framställt från vissa av de län, vilka icke skulle få behålla egen kriminalpolis utan skulle erhålla sådan från stad utom länet, har sålunda ifrågasatts, huruvida man icke i vart och ett av dessa län eller några av dem borde även för framtiden bibehålla *en* kriminalkonstapel, som skulle biträda landsfogden samt på egen hand sköta en del enklare uppgifter. I den mån han icke räckte till för kriminalverksamheten inom länet, skulle kriminalpolismän i enlighet med det Härlemanska förslaget kunna rekvireras från resp. Stockholm, Göteborg och Malmö. För att göra den hjälp, som sålunda skulle kunna erhållas, mera effektiv, har ifrågasatts att utbyta en av kriminal-

konstapelstjänsterna i Stockholm mot en överkonstapelstjänst. Då således i Stockholm, utom kommissarierna, skulle finnas tre överkonstaplar, skulle dessa, om så befinnes önskvärdt, kunna i viss mån specialisera sig på de därtill hörande olika länens förhållanden samt biträda dessas egen kriminalkonstapel med råd och hjälp vid behov. På samma sätt torde de två överkonstaplarna i Göteborg och Malmö kunna specialisera sig på olika län.

Departementschefen har i stort sett anslutit sig till Hårlemans förslag i fråga om personalorganisationen med de i utredningsmännens promemoria ifrågasatta jämkningarna. De särskilda kriminalkommissarierna i Göteborg och Malmö ha således utbytts mot överkonstaplar och koncentrationen har ansetts icke böra drivas längre än att varje landsfogde till sitt biträde skulle ha minst en vid poliskår inom länet anställd kriminalpolisman. Genom vidtagande av någon överflyttning från vissa län, där så utan olägenhet skulle kunna ske, anses ersättning härför kunna beredas de blivande centralavdelningarna. I Stockholm anses i enlighet med utredningsmännens förslag en konstapelstjänst böra utbytas mot en överkonstapelsbefattning.

Över den fördelning på de särskilda länen, som den statliga kriminalpolisen enligt det sålunda preliminärt angivna förslaget skulle få efter reformens fulla genomförande, lämnas i propositionen (sid. 68) en uppställning, som här nedan sammanställs med uppgifter angående de nuvarande kriminalpolismännens fördelning:

Departements-
chefen.

	N u			Propositionen		
	Kommis- sari- er	Över- konstapl.	Kon- staplar	Kommis- sari- er	Över- konstapl.	Kon- staplar
Stockholm	—	2	4	1	3	8
Uppsala	—	—	1	—	—	1
Nyköping	—	—	1	}	—	1
Eskilstuna	—	—	1			
Västerås	—	—	2	}	—	1
Linköping	—	—	2			
Norrköping	—	—	1	}	1	2
Jönköping	—	1	1			
Växjö	—	—	1	}	—	1
Kalmar	—	—	2			
Västervik	—	—	1	}	1	2
Visby	—	—	1			
Karlskrona	—	—	1	}	—	1
Kristianstad	—	—	2			
Malmö	—	1	4	}	2	6
Halmstad	—	—	1			
Göteborg	—	1	1	}	2	4
Borås	—	—	1			
Trollhättan	—	—	1	}	—	1
Skövde	—	—	3			
Karlstad	—	—	2	}	1	1
Örebro	—	—	2			
Falun	—	—	3	}	1	2
Gävle	—	1	2			
Sundsvall	—	—	2	}	1	3
Härnösand	—	—	3			
Östersund	—	—	1	}	—	1
Umeå	—	—	4			
Luleå	—	—	3	}	1	2
	—	—	3			
	—	6	54	1	18	47

Sammanlagda antalet kriminalpolismän för landsbygdens behov skulle således ökas från 60 till 66. Ökningen kan sägas bestå i en ny kommissarie-tjänst och fem nya överkonstapelstjänster, men därjämte skulle sju konstapels-tjänster utbytas mot överkonstapelstjänster. Sammanlagda årliga kostnaden för en sådan omreglering torde efter densamma fulla genomförande komma att uppgå till 40- å 45,000 kronor; för nästkommande budgetår beräknas dock för ändamålet endast 9,000 kronor (se utskottets utlåtande nr 7).

*Förstärkning
av central-
byrån för
fingeravtryck.*

Frånsett de för landsbygdens behov avsedda kriminalpolismännen fram-
lägges i propositionen jämväl ett förslag till viss utvidgning av *centralbyrån*
för *fingeravtryck* i Stockholm. Denna byrå är organiserad tillsammans med
signalementsbyrån vid Stockholms kriminalpolisavdelning. Centralbyråns
personal — anställd för hela rikets behov jämlikt 4 § polislagen — består
av en kommissarie och två kriminalkonstaplar; signalementsbyrån, bekostad
av Stockholms stad, består av en överkonstapel och en fotograf. Hela per-
sonalen arbetar tillsammans som en avdelning.

Landsfogden i Örebro län har med instämmande av länsstyrelsen i länet
härom anført:

Centralbyrån för fingeravtryck är till god hjälp, då fingeravtryck anträffats
å brottsplatsen och det gäller att identifiera eventuellt misstänkt person.
Emellertid inträffar synnerligen ofta, att ett fingeravtryck anträffas men
undersökningarna icke giva till resultat, att misstankar kunna riktas emot
viss eller vissa personer. Som ytterst sällan avtryck av brottslingens samt-
liga tio fingrar återfinnas å brottsplatsen, är det i de flesta fall icke möjligt
för centralbyrån att undersöka, huruvida motsvarande avtryck finnes i deras
register. En sådan undersökning är möjlig endast om ett fullständigt s. k.
enfingersregister finnes att tillgå. Vid centralbyrån för fingeravtryck föres
endast ett mindre dylikt enfingersregister, huvudsakligen omfattande avtryck,
upptagna i Stockholm. Det skulle vara synnerligen önskvärt, om detta en-
fingersregister utvidgades till att omfatta hela landet. Min övertygelse är
att härigenom åtskilliga brottslingar, som eljest skulle gå fria, förr eller
senare skulle ertappas.

I anledning härav anförde Hårleman i sin utredning:

Förutnämnda enfingersregister, omfattande avtryck upptagna i Stockholm,
tillhör signalementsbyrån. För registrets inrättande har vidtagits den an-
ordningen att alla fingeravtryck, som tagas av polisen i Stockholm, lämnas
till centralbyrån i två exemplar, av vilka det ena lägges till enfingersregist-
ret. Denna anordning har visat sig vara till stor nytta och det finnes uppen-
barligen skäl för utvidgande av densamma till att omfatta hela riket.

Centralbyrån för fingeravtryck bör emellertid tillgodose även ett annat
behov. Den vid nämnda signalementsbyrå tjänstgörande överkonstapeln har
enligt instruktionen för polispersonalen i Stockholms polisdistrikt till sär-
skilt åliggande, bland annat, att på begäran av spanande personal, så fort
ske kan, begiva sig till brottsplats och biträda vid dennas besiktning för ut-
rönande av förekomsten av fingeravtryck och andra spår efter brottslingar.
Till signalementsbyrån hör det s. k. kriminalmuseet, vilket innehåller en
samling av föremål, som tillvaratagits vid sådana undersökningar å brotts-
platser. Det skulle givetvis vara av stort värde att sådana specialister finnes
att tillgå även vid undersökningar på andra orter i landet, men för detta
ändamål torde det vara behöfligt, att *ytterligare två kriminalkonstaplar an-*

ställas vid centralbyrån. Denna byrå skulle därefter hava till åliggande, att efter rekvisition från vilken polismyndighet som helst i riket lämna biträde vid undersökning angående särskilt grova brott, och det synes vara lämpligt, att den polisman, som utsändes, finge samma uppgift som enligt vad ovan nämnts tillkommer överkonstapeln vid Stockholmspolisens signalementsbyrå.

Departementschefen föreslår på denna punkt att vid byrån nyinrättas en överkonstapels- och en konstapelstjänst. Kostnaden för förändringen skulle för år räknat uppgå till omkring 11,800 kronor; för nästkommande budgetår erfordras dock på denna grund ökning av anslaget med allenast 3,000 kronor (se utskottets utlåtande nr 7).

De under avdelningen »Kriminalpolisorganisationen» i propositionen (sid. 55 o. f.) även behandlade frågorna om utbildningskurs i kriminalteknik, fjärdingsmännens reseersättningar och polisundersökningar vid eldsvådor (sid. 72 o. f.) upptagas av utskottet till behandling i dess utlåtande (nr 7) i anledning av propositionen nr 181 om anslag till polisväsendet i riket m. m.

Enligt 10 kap. 12 § strafflagen må krigsmanskap användas till stillande av uppror. På grund av en i 13 § förekommande hänvisning till 12 § må krigsmanskap även användas till upplopps stillande, därest deltagarna övergått till våld å person eller egendom.

Användande
av militär för
ordnings-
ändamål.

Gällande
bestämmelser.

Förstnämnda lagrum handlar om stillande av *uppror* med vapenmakt. Begreppet uppror definieras i 7 § av samma kapitel. Uppror föreligger, när folkmängd samlar sig tillhopa och lägger det uppsåt ådaga att med förenat våld sätta sig upp emot verkställighet av offentlig myndighets bud eller att den till någon ämbetsåtgärd tvinga eller att för sådan åtgärd hämnas. Ett andra stadium av uppror beskrives i strafflagen därmed, att upprorsmän ej skingra sig på myndighets bud utan visa trotsighet däremot. Ett tredje stadium i uppror föreligger, om upprorsmän göra våld å person eller förstöra egendom m. m.

Vid *upplopp*, varom stadgas i 13 §, äro brottsrekvisita andra och påföljderna ringare. Upplopp konstitueras genom att en folkmängd samlar sig tillhopa och stör lugnet eller allmänna ordningen samt efter myndighets befallning att skingra sig ådagalägger trotsighet däremot. Under det att dylikt trots är tillräckligt för att gentemot upprorsmän medföra befogenhet att använda vapenmakt, förutsättes för en sådan befogenhet vid upplopp, d. v. s. då upprorssyfte ej föreligger, tillika att deltagarna i upploppet övergå till våld å person och egendom.

De föreskrifter, som enligt 10 kap. 12 § strafflagen gälla angående krigsmansks brukande av vapen, innefatta vissa garantier mot användande av större våld än som oundgängligen är av nöden. Dels har det lagts i den civila myndighetens hand att avgöra, när vapenmakt må brukas, fränsett det fall att civil myndighet ej är tillstädes och dess ankomst ej kan avbidas, då den på stället varande högste militärbefälhavaren äger handla i civilmyndighetens ställe, dels gäller som huvudregel, att vapen ej må användas

mot deltagare i uppror eller upplopp, förrän civilmyndigheten »tre gånger ljudeligen i Konungens namn befallt dem att genast åtskiljas, vid äventyr att vapenmakt eljest användes». Endast om de så hastigt övergå till våld, att civilmyndigheten ej kan förfara på nu angivet sätt, äger denna förordna, att ordningen genast skall återställas med vapenmakt. Slutligen stadgas, att vapen ej i något fall må brukas längre än civilmyndigheten finner sådant nödigt. I de fall, då militärbefälhavaren äger handla i civilmyndighets ställe, är det han, som skall läsa upprorslagen och i övrigt fullgöra civilmyndighets funktioner.

I administrativ väg har utfärdats *dels* en kungl. förordning den 31 december 1915 angående användande av militär personal till upprätthållande av allmän ordning samt för eldsläckning och andra dylika ändamål, *dels ock* en kungl. kungörelse den 9 maj 1916 angående vad militär personal i vissa fall har att iakttaga vid upprätthållande av allmän ordning m. m.

Enligt nämnda förordning må på begäran av civilmyndighet militär personal användas till stillande av uppror, till efterspanande, häktande, bevakande och forslande av person, som är misstänkt för brott, samt i övrigt, då i särskilda fall militärhandräckning anses oundgängligen erforderlig för upprätthållande av allmän ordning, för släckning av mera betydande brand eller eljest för avvärijande av överhängande fara för liv eller egendom. Behörig att begära militärhandräckning är länsstyrelse, var inom sitt län. Är skyndsamt av nöden och kan länsstyrelses medverkan för handräcknings erhållande icke utan fara eller större olägenhet avvaktas, må dock magistratens ordförande eller polismästare i stad samt landsfiskal på landet direkt hos vederbörande befälhavare begära militärhandräckning.

Jämlikt stadgande i samma förordning skall anmälan om militärhandräckning göras till chefen för socialdepartementet. Enligt från departementet inhämtade uppgifter ha anmälningar ingått om militärs användande *under år 1927* vid två tillfällen i anledning av skogseld och ett för efterspaning, *under år 1928* vid två tillfällen i anledning av skogseld, ett i anledning av översvämning, ett för efterspaning och ett för upprätthållande av allmän ordning vid H. M. Konungens besök å platsen, *under år 1929* vid två tillfällen i anledning av skogseld och ett för efterspaning, *under år 1930* vid tre tillfällen i anledning av skogseld eller annan eldsvåda, *under år 1931* vid två tillfällen i anledning av skogseld, ett för efterspaning samt två för upprätthållande av allmän ordning (Lunde och Halmstad) samt *under år 1932* vid ett tillfälle i anledning av översvämning och ett för efterspaning.

Ovannämnda bestämmelser ha avseende å all militärpersonal (»krigsman-skap») utan att begränsning skett till vissa kategorier. Möjligheten att inkalla ej i tjänst varande värnpliktiga för ifrågavarande ändamål regleras i värnpliktslagen den 12 juni 1925, § 28. Tillkomsten av detta lagrum är av intresse för belysande av föreliggande fråga. I den förut gällande värnpliktslagen fanns en bestämmelse om rätt för Konungen att till tjänstgöring inkalla beväringens första uppbåd eller delar därav, förutom då de krävdes för rikets försvar, jämväl till stillande av uppror. Denna sistnämnda föreskrift blev

dock utesluten i 1925 års proposition med förslag till värnpliktslag. Uteslutandet motiverades på följande sätt av föredragande departementschefen:

Enligt den nuvarande lydelsen av § 28 mom. 1 kan beväringsens första uppbåd eller de större eller mindre delar därav, som finnas behövliga, inkallas, icke blott då rikets försvar det kräver, utan jämväl »när det erfordras till stillande av uppror».

Uti tvenne vid nästlidet års riksdag väckta motioner uttalades den meningen, att även om sistberörda bestämmelse torde kunna anses vara utan praktisk betydelse, den dock icke syntes böra förbigås vid en revision av vårt försvarsväsen. Hos vissa delar av vårt folk hade ofta den misstanken framträtt, att de militära maktmedel, som organiserats till skydd för landets frihet, samtidigt avsetts att kunna tjäna såsom skyddsmedel för vissa maktägande grupper inom landet. Användandet av militär ordningsmakt under vissa sociala konflikter hade närt dylika misstankar. För det förtroende hos hela folket, som måste vara ryggraden i försvarsanstalterna mot faror utifrån, vore vidmakthållandet av sådana misstankar till skada. Ett markerande vid den nya värnpliktslagens avfattning av att skäl icke längre funnes för denna misstänksamhet kunde endast vara till gagn. Otivelaktigt önskade också de vid försvarsväsendet tjänstgörande att i sin tjänsteutövning hållas utanför de inre striderna. Ordningens upprätthållande inom landet syntes heller icke påkalla något stadgande av ovan berört slag. Ur dessa synpunkter hade motionärerna ansett sig böra föreslå en sådan ändring av § 28 värnpliktslagen, att däri endast stadgades, att beväringen kunde inkallas till rikets försvar.

Motionärernas förslag biträdades av försvarsutskottet. På de av förenämnda motioner anförda skäl har jag ansett, att orden »så ock när det erfordras till stillande av uppror» böra utgå.

Vederbörande utskott vid 1925 års riksdag tillstyrkte Kungl. Maj:ts förslag med den ändring, som framgår av följande passus i dess utlåtande:

Utskottet delar så tillvida föredragande departementschefens mening, att därest den nuvarande avfattningen av ifrågavarande stadgande kan anses vara ägnad att ingiva misstanken om de militära maktmedlens obehöriga utnyttjande i någon särskild samhällsgrupps intresse, en ändring av detta stadgandet bör vidtagas. Då emellertid landets försvarskrafter givetvis vid behov böra stå till regeringens förfogande för avvärjande av angrepp mot rikets säkerhet — de må komma utifrån eller inifrån — synes stadgandet i fråga icke böra borttagas utan att ersättas med ett annat, som, på samma gång det uttryckligen tillförsäkrar regeringen befogenhet att i erforderlig omfattning inkalla beväringsens första uppbåd för värnande av rikets säkerhet, dock utesluter dess användande i sociala konflikter. Utskottet har därför funnit sig böra föreslå en sådan omformulering av här ifrågavarande stadgande, att beväringsens första uppbåd må inkallas, då rikets försvar *eller dess säkerhet eljest* det kräver.

Utskottets förslag blev sedermera av riksdagen antaget. Värnpliktslagens § 28 mom. 1 innehåller således, att då rikets försvar eller dess säkerhet eljest det kräver, må Konungen, efter statsrådets hörande, till tjänstgöring inkalla beväringsens första uppbåd eller de större eller mindre delar därav, som finnas behövliga.

I utredningsmännens promemoria anfördes bland annat:

Då av en eller annan anledning tillräckliga polisstyrkor icke stå till buds, återstår för närvarande ingen annan möjlighet för länsstyrelserna än

Utrednings-
männen.

att begära handräckning av militär. Det bör icke förbigås, att under den nuvarande härordningen möjligheterna att erhålla sådan handräckning ofta äro ganska små. Oavsett detta lärer det råda stor enighet om att militär icke bör användas för ifrågavarande uppgifter annat än i yttersta nödfall. Även om icke värnpliktiga utan endast stamanställda tagas i anspråk, är det nämligen uppenbart, att militären icke lämpar sig för dessa uppgifter. Den är utbildad och utrustad för att i krig möta en fiende; en helt annan sak är att på lämpligaste sätt möta, leda och lugna en folkmassa, som av någon anledning går aggressivt till väga mot ordningsmakten. Dessa senare uppgifter, rätt skötta, kräva en särskild utbildning och en särskild erfarenhet, som icke kan påräknas hos militären. Då otvivelaktigt allvarliga värden här stå på spel, bör det vara statsmakternas plikt att tillse att polisorganisationen har en sådan styrka, att militärt bistånd i det längsta kan undvikas. Att åstadkomma detta har också i socialministerns direktiv i statsrådsprotokollet den 9 oktober 1931 angivits som en av utgångspunkterna för utredningen.

I annat sammanhang uttalades i promemorian, att det syntes böra övervägas, huruvida sådan ändring i gällande bestämmelser borde äga rum, att beslut om användande av militär för upprätthållande av ordning skulle ankomma på Kungl. Maj:t.

I vissa av de över utredningsmännens promemoria avgivna yttranden har till behandling upptagits vad promemorian i denna del innehåller. Yttranden, i vilka ändring i gällande bestämmelser tillstyrkes, ha avgivits av Svenska landstingsförbundet, chefen för generalstaben och länsstyrelsen i Kalmar län. Avstyrkande utlåtanden ha avgivits av länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Göteborgs och Bohus, Västmanlands samt Gävleborgs län. Beträffande de skäl, som därvid anförts, hänvisas till den vid propositionen fogade Bilaga B (sid. 30).

Efter omnämmandet härav anför departementschefen i förevarande proposition:

För egen del har jag, efter samråd med chefen för försvarsdepartementet, kommit till den uppfattningen, att övervägande skäl tala för att en förändring bör komma till stånd. Därest man, såsom rimligt är, bibehåller regeln om att i brådskande fall tillkallandet må ankomma på ortsmyndigheten, lärer uppställande av krav på beslut av Kungl. Maj:t i dylika ärenden icke medföra någon olägenhet med avseende å effektiviteten, och efter den väsentliga förstärkning i antal och mobilitet hos den för statliga ändamål tillgängliga civila ordningsmakten, som nu ifrågasättes, bör anlitaandet av militärpersonal kunna förbehållas tillfällen av särskilt allvarlig beskaffenhet. Det är vidare att märka, att opinionen inom militära kretsar med utgångspunkt från vad som för rikets försvarsmakt är mest tjänligt ansett en förändring önskvärd. Med hänsyn till den allvarliga innebörd, som hädanefter än mer än hittills kommer att ligga i beslut om tillkallande av militärmanskap för ordningens upprätthållande, måste det också enligt mitt förmenande anses riktigt, att även det formella avgörandet beträffande en sådan åtgärd kommer att vila där, varest det konstitutionella och politiska ansvaret därför kan utkrävas. I överensstämmelse med den sålunda uttalade uppfattningen, vilken delas av chefen för försvarsdepartementet, har denne, enligt vad jag inhämtat, för avsikt att, i händelse förevarande förslag rörande ordningspolisen bifalles, hemställa om sådan ändring av de nyss återgivna bestämmelserna, att beslut om till-

kallande av militärhandräckning för ordningens upprätthållande regelmässigt skall förbehållas Kungl. Maj:t.

Såsom inledningsvis anmärkts väcktes före avlämnandet av ifrågakvarande proposition tre motioner i förevarande ämne. *Motionerna.*

I motionerna I:3 av herr *Möller m. fl.* och II:2 av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.* redogöres till en början för tillkomsten av ovan omnämnda bestämmelse i § 28 värnpliktslagen angående inkallande av beväringens första uppbåd (jfr ovan sid. 24) och anföres vidare bland annat:

Riksdagen 1925 hade sålunda uttalat sig mot användande av militärt manskap som ordningsmakt vid sociala konflikter. Även senare hade emellertid sådant användande av militärt manskap förekommit, bland annat i Ådalen under maj månad 1931. De upprörande följderna av militärens uppträdande vid Lunde torsdagen den 14 maj, då fem svenska medborgare föllo offer för eldgivning av svensk militär, hade gjort det till en tvingande nödvändighet att ånyo taga upp frågan om militären och de sociala konflikterna samt söka finna en slutgiltig lösning av densamma.

Efter händelserna i Lunde hade från olika håll starkt framhållits olämpligheten av militärs användande för polistjänst under sociala konflikter. Den av regeringen tillsatta Ådalskommissionen uttalade, att »varje tänkande människa» måste »reagera mot att det som hände överhuvud skulle behöva inträffa». Kommissionen yttrade vidare: »En kravall, som i någon av rikets större städer säkerligen kunnat avvärjas med en relativt ringa polisstyrka utan andra skador än några krossår, föranledde i detta fall det ohyggliga resultatet av fem dödade och fem sårade. Enligt kommissionens mening visar detta med styrka på vad som redan förut framhållits, nämligen vilket olämpligt medel för ordningens upprätthållande militären är i sådana fall, där det icke är fråga om att möta en öppet beväpnad motståndare.»

Kommissionens hänvisning till ett tidigare uttalande avsåg några reflexioner av en av de av kommissionen anlitade militära sakkunnige. Denne hade framhållit, att den civilmyndighet, som gäve order om militärtrupper användande vid oroligheter, måste räkna med att truppen komme att uppträda på annat sätt än det för den civila ordningsmakten vanliga. Redan beväpningen vore helt olika. Den militära beväpningen vore avsedd för krigets krav, d. v. s. ytterst för att döda en motståndare. Bevapningen med battong eller sabel gör det däremot möjligt för en avdelning poliser att på ett eftertryckligt sätt ingripa mot en folkmassa, utan att någon i denna därför behöver komma till allvarlig skada. Vidare hade polispersonalen, som i regel utgöres av mogna, erfarna och tränade män, erhållit utbildning i att uppträda under förhållanden, som här avsåges. Den trupp, som användes i Lunde, hade till stor del, vad manskapet beträffar, bestått av ynglingar på 18 à 20 år. De kunde icke beräknas ha erforderliga kroppskrafter och självtillit, om det skulle komma till handgemäng med demonstranter.

Under den diskussion, som Lunde-händelserna framkallat, hade framkommit flera yttranden från militärt håll mot militärens användning under sociala konflikter, varpå exempel anfördes i motionerna.

Det anförda syntes — förklaras i motionerna — vara tillfyllest för att motivera ett yrkande om vidtagande av åtgärder till definitivt förhindrande av militärt manskaps användning för ordningstjänst under sociala konflikter. Det erbjöde stora svårigheter för enskilda motionärer att framlägga förslag till de omformuleringar av olika stadganden i lag, förordning, kungörelse eller instruktion, som kunde vara nödvändiga för vinnande av detta syfte. I avseende på berörda stadgande i 10 kap. 12 § strafflagen kunde sålunda

ifrågasättas om hela stadgandet borde strykas eller omformuleras i enlighet med den ovan omnämnda förändringen i värnpliktslagen. I avseende på övriga berörda bestämmelser krävdes en genomgående omarbetning. Av dessa skäl hade yrkandet måst få formen av en hemställan till Kungl. Maj:t. Motionärerna förutsatte, att intill dess de med denna hemställan avsedda förändringarna i olika avseenden vidtagits, den opinionsyttring från riksdagens sida, som ett bifall till yrkandet komme att utgöra, vunnne vederbörligt beaktande av myndigheterna.

Under återopande av det anförda hemställa motionärerna, såsom redan omnämnts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t snarast måtte företaga en omarbetning i av motionärerna angiven riktning av förefintliga stadganden och bestämmelser ifråga om användande av militär personal för stillande av uppror eller upplopp eller för upprätthållande av allmän ordning samt, i den mån riksdagens medverkan kräves, till 1933 års riksdag framlägga nödiga förslag.

I motionen II: 276 av herr *Öhman m. fl.* hemställes, såsom jämväl redan anmärkts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen hemställa om att förslag ofördröjligen framläggas för riksdagen till sådana lagändringar att militär icke får användas vid sociala konflikter eller till s. k. ordningstjänst.

Utskottet.

*Förslaget
i fråga om
ordnings-
polisern.*

Uppenbarligen är det ett vitalt statsintresse att samhället besitter de maktmedel som erfordras för att rättsordningen under alla omständigheter skall kunna upprätthållas. Det torde också vara en allmän mening, att man numera som regel icke bör räkna med militärmakten för dessa ändamål. Detta följer i viss mån redan därav, att med nuvarande härordning möjligheterna att tillkalla militär personal under stora delar av året äro mycket begränsade, men härtill kommer, att militären varken är avsedd eller lämpad för de ordningsuppgifter, som nu äro i fråga. Det framstår således såsom ett viktigt önskemål att statsmakterna förfoga över polispersonal, som är tillräcklig vid behov av en större samlad styrka eller vid samtidiga behov av polisstyrkor för särskilda ändamål i olika delar av landet, vare sig på landsbygden eller i städerna.

Om vad sålunda uttalats torde man också merendels vara ense. Däremot gå meningarna i sär vid bedömandet av frågan, huruvida de nu tillgängliga resurserna äro tillräckliga. Utskottet ansluter sig för sin del till den uppfattningen, att detta icke är fallet. Det bör betonas, att någon särskild polispersonal, avsedd för riksändamål, för närvarande icke finnes; statsmakternas möjligheter till uppbringande av sådan personal inskränka sig därtill, att de för polisdistriktens *egna behov* avpassade polisstyrkorna i viss utsträckning kunna disponeras för nämnda ändamål. Landsbygdens fåtaliga och splittrade polispersonal är därvidlag knappast att räkna med, och av betydelse är således endast den vissa större städer åliggande skyldigheten att av deras ordinära polisstyrkor avstå ett visst antal polismän (reservpolismän). Denna anordning är visserligen att anse som värdefull och i många avseenden ändamålsenlig. Det måste emellertid fasthållas, att anordningen alls icke innebär, att landet har en särskild reserv-

poliskår, sammanlagt om 202 man, utan endast att staten har möjlighet att låna personal till högst detta antal ur städernas poliskåre. Vid skärpt behov av polis även i dessa städer kan det givetvis bliva icke blott olämpligt utan omöjligt att från dessa taga några polismän; i synnerhet vid samtidigt och mera allmänt behov av polisförstärkning i olika delar av landet kan således reservpolisystemets värde väsentligen förringas. Då mot det förevarande förslaget invänts, att hittills icke vid något tillfälle mera än en mindre del av det sammanlagda antalet reservpolismän behövt tagas i anspråk, bör framhållas, att ett samtidigt användande av hela eller en större del av detta antal om 202 man knappast någonsin kan tänkas förekomma, och detta icke blott av skäl som nyss anförts utan även därför att, fränsett de tre största städernas reservpolisstyrkor å respektive 50, 24 och 12 man, återstående 116 man äro splittrade öfver hela landet i 37 smågrupper, varav 35 om endast tre man vardera. Även om man antager att reservpolismanskap hittills kunnat till erforderligt antal uppbringas, torde detta i själva verket vid flera tillfällen ha skett endast med svårighet och icke utan risk för de därav berörda städernas egen säkerhet. Och det är enligt utskottets mening nödvändigt taga med i beräkningen, att vida svårare situationer när som helst kunna uppstå. Erfarenheten i synnerhet från vissa utländska länder har nogsamnt visat, att de senare årens oroliga förhållanden erbjudit en god jordmån för allehanda meningsriktningar, vilka från skilda utgångspunkter ådagalägga förakt för den lagbundna samhällsordningen, och det saknas förvisso icke anledning befara att sådana riktningar kunna vinna anklang även i vårt land, i den mån detta icke redan skett. Att härmed ökade krav kunna ställas på ordningsmakten är uppenbart, och det är — såsom redan antytts — av synnerlig vikt att på förhand vara beredd därpå.

I fråga om sättet för vinnande av den förstärkning av ordningsmakten, som utskottet sålunda anser önskvärd, äro givetvis olika vägar tänkbara. Såsom de tillkallade utredningsmännen funnit och i det öfvervägande flertalet avgivna yttranden från sakkunnigt håll vitsordats, torde emellertid för närvarande den lättast — om icke enda — framkomliga vägen vara att bygga vidare på det nuvarande reservpolisystemet och således anknyta till de större städernas poliskåre. Den erfarenhet, som man härigenom tillgodogör sig, måste vara av stort värde. Då det nu är meningen att vinna en verklig utökning av landets totala polismakt, måste emellertid nyorganisationen ske genom en påbyggnad å dessa städers poliskåre och en förutsättning för att detta verkligen skall kunna genomföras torde vara, att det ökade antalet polismän icke blott vid särskilda behov utan regelbundet användes i annan tjänst än städernas egen polistjänst. Även ur andra synpunkter är det tydligen önskvärdt, att de nya polismännen under normala tider rationellt utnyttjas och insättas å sådana områden, där de bäst behövas. Med hänsyn härtill anser utskottet det synnerligen välbetänkt, att statspolisen regelbundet skulle disponeras av länsstyrelserna för ordningspolistjänst å landsbygden. Enligt vad som samstämmigt vitsordats från länsstyrelsernas sida skulle nämligen statspolisen där även under normala tider fylla ett verkligt behov, i det att saknaden av tillgång till ordningspolis på landsbygden alltmera framträder såsom en stor brist. Särskilt den starka ut-

vecklingen av biltrafiken har bidragit härtill. Statspolisen skulle således icke blott med hänsyn till orostillfällena utan jämväl vid helt fredliga förhållanden bliva till avsevärt gagn, i synnerhet för landsbygden.

Mot de föreslagna lagbestämmelserna, varigenom möjlighet skulle beredas Kungl. Maj:t att förordna om skyldighet för vissa städer att — mot full ersättning för städernas kostnader — tillhandahålla visst antal polismän för tjänstgöring såsom statspolis vid upprätthållande av allmän ordning och säkerhet utom staden, har utskottet icke funnit anledning framställa någon erinran. Beträffande bestämmelserna i syfte att förhindra att en stad skulle kunna taga statspolisavdelnings inrättande till intäkt för att hålla lägre polisstyrka för eget behov än eljest skulle varit fallet, vill utskottet ånyo framhålla, att en garanti häremot främst torde ligga däri, att statspolismännen regelbundet användas utom staden; under sådana förhållanden kan staden icke räkna med detta antal polismän för egna behov. I överensstämmelse med grundtanken i förslaget att antalet statspolismän skall utgöra en påbyggnad å de för städernas behov beräknade polisstyrkorna bör emellertid — såsom skett — i lagen upptagas en uttrycklig bestämmelse, att då förordnande av nämnda slag meddelats, polispersonalen i staden skall ökas med det bestämda antalet. Då staden skulle erhålla full ersättning för utökningen, ter sig en sådan regel helt naturlig. Från den dag, då Kungl. Maj:ts förordnande för en stad att tillhandahålla statspolismän träder i kraft — vare sig den 1 januari 1933 eller vid senare tidpunkt — skall således den då för staden gällande, av länsstyrelsen med hänsyn till stadens egna behov godkända organisationen utökas med det av Kungl. Maj:t bestämda antalet polismän. En konsekvens härav är stadgandet, att därest sedermera polispersonalen minskas, utan att motsvarande ändring i behovet av polispersonal inom staden ägt rum, eller personalen icke ökas i förhållande till sådan ändring, Kungl. Maj:t må förordna om ökning av personalen. Vid bedömande av stadens eget behov av polispersonal bör tydligen all hänsyn tagas till samtliga inverkan omständigheter.

Ej heller mot de närmare föreskrifter rörande statspolisorganisationen, som enligt propositionen skulle komma att utfärdas, eller mot den framlagda planen för förläggning av statspolis samt dennas utrustning har utskottet funnit anledning nu framställa någon särskild erinran; såsom även departementschefen framhållit bör planen icke anses definitiv. Beträffande förläggningen kan visserligen erinras, att en större koncentration ur vissa synpunkter vore önskvärd, men å andra sidan måste hänsyn tagas till att den verksamhet, som måste bliva den för statspolisen normala, skall kunna bedrivas så rationellt som möjligt och någorlunda lika komma de särskilda länen till godo. Att de större statspolisavdelningarna till en del göras beridna torde vara ägnat att avsevärt öka organisationens värde. Den enligt planen beräknade utrustningen med motorfordon kan synas omfattande, men en ganska avsevärd sådan utrustning torde utgöra en nödvändig förutsättning för att statspolisen skall kunna rationellt utnyttjas på landsbygden.

Utskottet ansluter sig jämväl till förslaget om bibehållande av den nuvarande reservpolisen och öppnande av vissa möjligheter för utvidgning av denna

institution på sätt ovan närmare utvecklats. I fråga om statsbidraget till städerna för skyldigheten att tillhandahålla reservpolismän anser utskottet visserligen i likhet med utredningsmännen och departementschefen goda skäl kunna anföras för dettas sänkning till hälften för alla reservpolisstäder, enär statspolisens inrättande nödvändigtvis måste ha till följd att reservpolisen genomsnittligen kommer att vida mindre tagas i anspråk såväl från stad med statspolisavdelning som från stad utan sådan. Då städerna emellertid knappast i följd härav kunna göra några direkta besparingar och då ett minskat statsbidrag med hänsyn härtill skulle kunna framstå såsom obilligt för de städer, där minskningen icke uppväges av de fördelar, som statspolisavdelnings inrättande innebär, vill utskottet icke motsätta sig förslaget om oförändrat statsbidrag till städer utan statspolis.

Mot vad förslaget innehåller om möjlighet att i vissa fall använda polis-skoleelever för riksändamål, om rätt för Kungl. Maj:t att i utomordentliga fall förfoga över all polispersonal samt rörande landstingspolisen (se ovan sid. 15 o. f.), har utskottet ingen erinran att framställa. Motionen II: 275 är delvis besvarad genom vad utskottet ovan anförts; i övrigt får utskottet hänvisa till vad härom anförts vid 1929 och 1930 års riksdagar (se ovan sid. 17).

De ändringar i polislagen i fråga om kriminalpolismännen för landsbygden, som vidtagits såsom konsekvens av ordningsstatspolisens inrättande, har utskottet funnit lämpliga. Utskottet har ej heller funnit anledning framställa erinran mot den framlagda planen för utvidgningar och förbättringar av denna kriminalpolisorganisation, liksom ej heller mot förslaget om förstärkning av centralbyrån för fingeravtryck.

*Förslaget
i fråga om
kriminal-
polisen.*

Såsom ofta anmärkts har en utgångspunkt för förslaget om polismaktens förstärkning varit, att användningen av militär personal för ordningsändamål borde i görligaste mån undvikas. Givetvis kunna ändock sådana situationer tänkas inträda, att tillkallande av militär för förstärkning av polismakten måste ske, men detta måste framdeles än mera än förut framstå såsom en åtgärd av så allvarlig art att det synes fullt naturligt att avgörandet härom regelmässigt tillkommer Kungl. Maj:t. Häri torde också ligga en ökad garanti för att militär användes för ifrågavarande ändamål endast då det är oundgängligen nödvändigt. Utskottet har således ingen erinran mot en ändring av gällande bestämmelser i denna riktning, såsom i propositionen förebådats. Utskottet vill emellertid understryka departementschefens uttalande, att möjligheten för ortsmyndighet att i brådskande fall själv tillkalla militär bör bibehållas, samt i detta avseende tillägga, att sådan möjlighet bör föreligga exempelvis även i det fall att förbindelserna mellan ifrågavarande ort och huvudstaden blivit avbrutna. Utskottet förutsätter även, att de nya bestämmelserna icke gives sådant innehåll, att de utesluta möjlighet för ortsmyndighet att tillkalla militär för biträde vid släckning av skogseld e. d.

*Användande
av militär
för ordnings-
ändamål.*

Motionerna I: 3 och II: 2 synas åsyfta genomförande av sådana bestämmelser att rätten till användande av militär personal för ordningsändamål begränsas i analogi med vad som skett i 1925 års värnpliktslag, enligt vilken

inkallande till tjänstgöring av beväringens första uppbåd må verkställas av Kungl. Maj:t, icke — såsom förut — för rikets försvar eller till stillande av uppror utan endast »då rikets försvar eller *dess säkerhet eljest det kräver*»; såsom framgår av förestående redogörelse skedde denna jämkning i syfte att utesluta inkallande av beväringens första uppbåd i »sociala konflikter». Även i dessa motioner torde således icke förutsättas annat än att situationer av så allvarlig art kunna inträffa, att militärs användande för ordningens upprätthållande kan bli nödvändig. Motionärernas önskemål om att detta skulle ske endast i verkligt allvarliga fall synas bli väsentligen tillgodosedda, därest i gällande bestämmelser om inkallande av militär vidtagas sådana ändringar som i propositionen angivits. Såsom redan antytts måste man nämligen förutsätta, att Kungl. Maj:t icke komme att begagna möjligheten att använda militär vid oroligheter inom landet under andra förutsättningar än då det oundgängligen kräves. Uppenbarligen kan dock detta bli fallet även vid oroligheter, som bottna i en social konflikt. Även ur andra synpunkter torde allvarliga erinringar kunna framställas mot att i själva lagen binda användningen av all militär personal vid en uttrycklig förutsättning av ifrågavarande slag. Att så kunnat ske i fråga om rätten för Kungl. Maj:t att *inkalla* beväringens första uppbåd, innebär tydligen icke att samma begränsning är möjlig i fråga om användningen av i tjänstgöring varande militärpersonal. Här måste enligt utskottets mening olika tänkbara möjligheter hållas formellt öppna. Bland annat måste man alltjämt också räkna med militärhandräckning för mera fredliga ordningsändamål, exempelvis vid släckning av skogseld eller vid svårare olyckshändelse för skyddande av liv eller egendom, fall som icke alltid kunna strängt åtskiljas från situationer, då oroligheter uppstått. Att i lag införa regler, som möjliggjorde militärs användande såväl för berörda ändamål som för de fall då rikets säkerhet kan sägas vara i fara men avsåge att samtidigt utesluta användandet vid »sociala konflikter» e. d. torde på grund av de svårt skiljbara gränserna mellan dessa olika fall och med hänsyn till de växlande förhållandena svårigen kunna ske, i allt fall knappast på ett sätt som i realiteten skulle bättre än den i propositionen angivna ordningen tillgodose motionärernas syfte. Utskottet finner således icke anledning tillstyrka några åtgärder i den riktning, som i dessa motioner föreslagits.

Under återopande av vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

- A) att förevarande proposition må av riksdagen bifallas;
- B) att motionerna I: 352 och II: 518, i den mån de icke kunna anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;
- C) att motionen II: 508 må anses besvarad genom utskottets hemställan under A);
- D) att motionen II: 275, till den del den behandlats i utskottets förevarande utlåtande och i den mån den icke kan anses besvarad genom utskottets hemställan under A), icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

E) att motionerna I: 3, II: 2 och II: 276 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 maj 1932.

På sammansatta stats- och första lagutskottets vägnar:

G. A. BJÖRKMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från statsutskottet:

första kammaren: herrar *C. G. Hammarskjöld, Carlsson* i Gävle, *Björck** och *Nordborg**;

andra kammaren: herrar *Törnkvist* i Karlskrona, *Strindlund, Andersson* i Höör och *Järte*;

från första lagutskottet:

första kammaren: herrar *Schlyter, Anderson* i Hägelåkra, *Borell** och *Larson* i Lerdala;

andra kammaren: herrar *Björkman, Lindqvist* i Halmstad, *Hedlund* i Östersund och *Jonsson* i Risinge.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) Vidkommande propositionen i dess helhet:

av herrar *Schlyter, Björck, Lindqvist* i Halmstad, *Hedlund* i Östersund, *Törnkvist* i Karlskrona och *Andersson* i Höör, vilka ansett, att utskottets eget yttrande bort hava denna lydelse:

»Tydligt är det ett statsintresse av synnerlig vikt att samhället besitter *Statspolisén*. de maktmedel, som erfordras för att samhällsauktoriteten och ordningen i landet städs må kunna upprätthållas. Att för ordningens upprätthållande begagna sig av de militära maktmedel, som organiserats till skydd för landets frihet, är ur flera synpunkter i hög grad olämpligt. Icke heller bör samhället tolerera, att enskilda sammanslutningar bildas för fyllande av den på de offentliga myndigheterna ankommande uppgiften att upprätthålla samhällsauktoriteten. Dylika enskilda sammanslutningar kunna alltför lätt övergå till att vid sociala motsättningar bliva organ för vissa grupper inom samhället. Det framstår därför såsom ett viktigt önskemål, att samhällsmakten förfogar över polispersonal av erforderlig omfattning och med den specialutbildning, som gör det möjligt för det allmänna att på ett både effektivt och humant sätt avvärja tillbud till ordningens störande och skydda samhället mot angrepp, från vilket håll de än må komma.

Emellertid kan utskottet icke finna, att sedan statsmakterna år 1925 organiserade polisväsendet i landet, någonting förekommit som givit anledning till en

så väsentlig utvidgning av ordningspolisen som den av Kungl. Maj:t nu föreslagna. De i den kungl. propositionen åberopade händelserna i Ådalen förlidet år hava enligt utskottets mening ej ådagalagt otillräckligheten av nuvarande resurser. Det måste anses av den verkställda utredningen framgå, att förklaringen till att myndigheternas åtgärder för ordningens upprätthållande i Ådalen majdagarna 1931 slog så illa ut till icke ringa del är att söka i ordningsmaktens bristfälliga ledning. Det är så mycket mindre styrkt att polispersonalen var otillräcklig, som den tillgängliga reservpolisen ej kom till användning. Ehuru Ådalshändelserna alltså ingenting bevisa rörande behovet av en statspolis utöver den förut befintliga reservpolisen, är det uppenbarligen dessa händelser som ytterst föranlett den kungl. propositionen.

Om sålunda erfarenheten icke givit vid handen att något behov föreligger av en ny, stor statspolisorganisation för ordningens upprätthållande vid inträffade oroligheter av ett eller annat slag, så kan utskottet å andra sidan icke heller finna, att det jämväl åberopade behovet av ordningspolisens förstärkning på landsbygden för utövande av trafikkontroll, för tillsyn över lösdrivare, för utlänningars övervakande etc. är av så trängande beskaffenhet, att det under nuvarande ekonomiska förhållanden kan vara rimligt att för detta behovs tillgodoseende öka de årliga kostnaderna för polisväsendet med över en miljon kronor. Att, samtidigt med att de mest ingripande besparingsåtgärder på alla områden av statslivet förberedas, utan att trängande behov därtill kan anses föreligga driva upp den årliga kostnaden för polisväsendet på angivet sätt måste framstå såsom orimligt.

På nu anförda skäl finner sig utskottet böra avstyrka den kungl. propositionen, såvitt den avser inrättande av en statspolis.

I fråga om den redan förefintliga reservpolisen innehåller däremot den kungl. propositionen vissa förslag till förbättringar, mot vilka utskottet anser anledning saknas att ställa sig avvisande.

Sålunda har utskottet icke något att erinra mot den förstärkning och utvidgning av reservpolisinstitutionen, som avses i det föreslagna 2 mom. av 5 § i polislagen, jämfört med 15 § 4 mom. andra och tredje styckena. Förslaget i denna del, för vilket närmare redogörelse lämnas här ovan (sid. 14 o. f.), innebär i huvudsak, att en reservpolisstad skulle kunna åtaga sig att tillhandahålla ökat antal reservpolismän och att staden för dessa skulle åtnjuta statsbidrag med $\frac{1}{6}$ av lönen, därest staden träffat överenskommelse med vissa pensionerade polismän att mot en mindre årlig ersättning jämte daglön vid tjänstgöringen stå till förfogande för tjänstgöring såsom ersättare i staden i sådana fall, då reservpolismän utsänts till annan ort. Det har beräknats att ersättare av förevarande slag skulle kunna erhållas till ett antal av sammanlagt 100. Därigenom skulle alltså, utan direkt utökning av den nuvarande ordinarie polistyrkan, ytterligare detta antal såsom reservpolis kunna ställas till förfogande för riksändamål. Bestämmelsen i 5 § 2 mom. innebär härutöver, att alla städer och därmed jämställda köpingar vid tillfälligt behov av polisförstärkning å annan ort skulle kunna frivilligt avstå polismän med den verkan, att dessa

betraktas såsom reservpolismän och ersättning vid tjänstgöringen utgår efter vanliga grunder (15 § 4 mom. tredje stycket i dess nuvarande lydelse; se sid. 9 ovan).

Vidare tillstyrker utskottet den föreslagna ändringen i 15 § 4 mom. första stycket rörande statsbidrag till städernas kostnader för hästar och utrustning för beridna reservpolismän (sid. 15).

Slutligen har utskottet intet att erinra vare sig mot förslaget i 7 § 1 mom. första stycket om att elever i av staten bekostad eller understödd polis-skola kunna tagas i anspråk för riksändamål eller mot att, såsom i 7 § 1 mom. andra stycket föreslås, Kungl. Maj:t berättigas att för utomordentliga fall efter vederbörlig framställning förfoga över all polispersonal (ovan sid. 15).

I det föregående har antytts den betydelse, som bör tillmätas polispersonalens utbildning. Utskottet vill ytterligare betona vikten av att såväl polisbefäl som andra polismän, vilka användas för ordningens upprätthållande vid folksamlingar eller liknande tillfällen, besitta de särskilda egenskaper som i sådana fall erfordras. I den dagliga polistjänsten kunna dessa samma egenskaper bidra till att skapa ett gott förhållande mellan poliskårerna och allmänheten. Synnerlig vikt ligger således på poliskårens rekrytering samt polismännens och polisbefälets specialutbildning för sitt yrke. Vad som kan göras för åstadkommande av förbättringar i dessa avseenden — icke minst i fråga om landsbygdens polisbefäl — bör icke underlåtas, och enligt utskottets mening böra vid en förnyad utredning dessa frågor undersökas. Ehuru huvudvikten vid utredningen således bör läggas på att erhålla en kvalitativ förbättring av ordningspolisen, bör utredningen givetvis omfatta även andra åtgärder till polisväsendets förbättring.

Utskottet, som avstyrker de föreslagna ändringarna i polislagen i fråga om kriminalpolismännen för landsbygden i den mån de föranletts av statspolisens inrättande, har däremot i stort sett intet att erinra mot den framlagda planen för utvidgningar och förbättringar av kriminalpolisorganisationen, liksom ej heller mot förslaget om förstärkning av centralbyrån för fingeravtryck. Utskottet vill endast i det förra avseendet göra den erinran, att då inrättande enligt propositionen av en ny överkonstapelstjänst i Göteborg och en i Malmö i stället för, såsom enligt polismästare Hårlemans förslag, en ny kommissarietjänst i vardera staden, uteslutande betingats av sambandet med den föreslagna statspolisorganisationen, enligt utskottets mening i dessa städer böra inrättas kommissarietjänster. Årliga kostnadsökningen härför torde utgöra omkring 4,000 kronor (jfr utlåtandet nr 7).

Vad angår frågan om användande av militär för ordningsändamål har utskottet intet att erinra mot att — på sätt i propositionen förebådats — gällande bestämmelser ändras därhän, att beslut om tillkallande av militärhjälp för ordningens upprätthållande regelmässigt förbehålles Kungl. Maj:t.

Ehuru ändrade bestämmelser i denna riktning måste anses innebära en förbättring, äro dessa enligt utskottets mening icke tillfyllest. Enligt en allmänt utbredd, av utskottet delad uppfattning äro betydande faror och olägenheter

Ny utredning.

Förslaget i fråga om kriminalpolisen.

Användande av militär för ordningsändamål.

ur skilda synpunkter förenade med militärmanskaps användande för ordningsändamål. Utskottet finner det därför böra utredas, hur man skall kunna undvika en sådan användning. Väl inser utskottet att situationer kunna uppstå, då samhällsmakten i detta avseende knappast har något val. Man behöver endast tänka på en sådan situation som den, vilken helt nyligen inträffat i vårt grannland Finland, för att förstå att samhället kan bliva nödsakat att taga även militär till hjälp för att bekämpa element som hota rikets säkerhet. Enligt all erfarenhet från vårt eget land framstår emellertid en dylik situation såsom ett utomordentligt undantagsfall. Det är till dylika undantagsfall som utskottet anser att myndigheternas möjligheter att använda militär uttryckligen böra begränsas. Även om detta icke kan ske på samma sätt som skett i värnpliktslagen utan måste närmare utformas, böra konsekvenserna av den tankegång som låg till grund för 1925 års riksdags beslut nu dragas. Framför allt är det, på skäl som då utvecklades, av synnerlig vikt att myndigheterna icke utkalla militär vid de fackliga striderna mellan arbetare och arbetsgivare. Att närmare angiva, huru regleringen av dessa förhållanden bör ske, är givetvis icke möjligt utan en ingående utredning, men det kan enligt utskottets mening icke vara tvivel om att åtgärder i nu angiven riktning kunna företagas med all tillbörlig hänsyn till rikets inre säkerhet och utan att förhindra militärens användande för vissa rent fredliga ändamål, t. ex. släckande av skogseld m. m. En utredning av frågan bör givetvis omfatta även de i 10 kap. strafflagen meddelade, ur olika synpunkter otillfredsställande och föråldrade bestämmelserna om användande av vapen från militärens sida. För egen del anser utskottet ett upphävande av militärens användande för ordningsändamål i andra fall än då rikets säkerhet kan anses vara i fara icke blott önskvärt utan även möjligt redan med nuvarande polisorganisation, och möjligheterna härtill torde ytterligare ökas, därest de förbättringar i polisväsendet, vilka här ovan förordats, genomföras samt utskottets önskemål i fråga om en förbättrad utbildning bliva tillgodosedda.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen annat än i vissa delar antagas, måtte för sin del antaga följande förslag till

Lag

**om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1925 (nr 170)
om polisväsendet i riket.**

Härigenom förordnas, att lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket skall sålunda ändras, att *dels* nuvarande 5 § betecknas såsom 1 mom. av samma paragraf, *dels* i paragrafen införes ytterligare ett mom., betecknat såsom 2, av nedan angivet innehåll, *dels* andra stycket av 7 § betecknas såsom 2 mom. av samma paragraf, *dels* i paragrafen införes ytterligare ett

mom., betecknat såsom 1, av nedan angivet innehåll, dels 15 § 4 och 5 mom. — 4 mom. i nedan intagna delar — erhålla följande ändrade lydelse:

5 §.

1. I stad — — — vara beridna.

2. Stad, så ock köping som i 1 § 1 mom. andra stycket sägs, må kunna åtaga sig att tillhandahålla reservpolismän även i den mån skyldighet enligt 1 mom. icke föreligger. Närmare föreskrifter härom meddelas av Konungen.

7 §.

1. Jämväl annan befattningshavare vid polisväsendet än sådan, som avses i 5 § eller 6 § andra stycket, må, därest hans avlöning, efter ty nedan sägs, helt eller delvis bestrides av statsmedel, användas för polisverksamhet utom det område, för vilket han är anställd. Vad nu sagts skall ock gälla i fråga om elev vid någon av staten bekostad eller understödd polisskola.

Då utomordentliga omständigheter därtill föranleda, äger Konungen förordna, att även annan befattningshavare vid polisväsendet än som avses i första stycket må användas för polisverksamhet utom det område, för vilket han är anställd.

2. Närmare bestämmelser — — — av Konungen.

15 §.

4. Till polisdistrikt, som jämlikt 5 § 1 mom. skall tillhandahålla reservpolismän, utgår statsbidrag för varje reservpolisman, som skall tillhandahållas, med en tredjedel av de sammanlagda löneförmåner, som årligen tillkomma i distriktet anställd polisman med lägsta lön inom den tjänstegrad reservpolismannen skall tillhöra. I den mån reservpolismännen skola vara beridna, utgår därjämte statsbidrag med hälften av stadens kostnad för hållande av erforderligt antal hästar och utrustning för dessa. Närmare grunder för beräkning av sådan kostnad fastställas av Konungen.

Har polisdistrikt, som jämlikt 5 § 1 mom. skall tillhandahålla reservpolismän, åtagit sig att för viss tid tillhandahålla ytterligare reservpolismän, utgår för var och en av dessa statsbidrag med en sjättedel av de löneförmåner, som i första stycket avses. I den mån distriktet visar, att lämpliga och tjänstbara personer, vilka tidigare innehaft befattningar såsom ordinarie polismän i stad och vilkas ålder med högst fem år överstiger den för distriktets polismän i motsvarande tjänstegrad gällande pensionsåldern, enligt överenskommelse med distriktet stått till förfogande för att vid utkallande av reservpolispersonal tjänstgöra såsom er-

sättare för denna inom distriktet. Statsbidrag för reservpolis-
män må dock sammanlagt utgå högst för dubbla det antal, som
distriktet enligt 5 § 1 mom. skall tillhandahålla. Närmare be-
stämmelser rörande sådana ersättare, som nu sagts, meddelas av
Konungen.

Har polisdistrikt — — — varje polisman.

5. Om befattningshavare vid polisväsendet i annat fall än som
avses i 4 mom. på grund av föreskrift i denna lag tjänstgör utom
det område, för vilket han är anställd, bestridas därigenom upp-
kommande särskilda kostnader av statsverket. Därjämte skall,
oavsett huruvida eljest statsbidrag utgår till befattningshavarens
lön, vad av lönen belöper å tid, som han sålunda tjänstgör, helt
bestridas av statsmedel. Har för sådan tjänstgöring använts elev
vid någon av staten bekostad eller understödd polisskola, och
uppbär sådan elev under tjänstgöringstiden icke lön eller mot-
svarar hans lön icke lägsta lön för ordinarie polisman i den stad,
där polisskolan är förlagd, skall dessutom till honom av stats-
medel utgå ett belopp motsvarande denna lön eller skillnaden
mellan denna och den lön han åtnjuter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1933.

B) att riksdagen i anledning av motionerna I: 352 och II: 518
måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning
rörande förbättring av polisväsendet.

C) = utskottets hemställan under C)

D) = utskottets hemställan under D)

E) att riksdagen i anledning av motionerna I: 3, II: 2 och
II: 276 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl.
Maj:t snarast ville låta företaga en omarbetning av gällande be-
stämmelser i fråga om användande av militär personal för stil-
lande av uppror eller upplopp eller för upprätthållande av allmän
ordning samt, i den mån riksdagens medverkan kräves, till 1933
års riksdag framlägga nödiga förslag.»

---

2) Vidkommande 15 § 4 mom. första stycket i lagförslaget:

av herrar *Strindlund* och *Jonsson* i Risinge, vilka anförde:

»Under hänvisning till att reservpolisen, därest statspolis inrättas, i än
högre grad än för närvarande skulle bliva en verklig reserv och i avsevärt
mindre utsträckning behöva tagas i anspråk, föreslogs i utredningsmännens
promemoria, att statsbidraget till städerna för skyldigheten att tillhandahålla
reservpolismän — för närvarande för varje man $\frac{1}{3}$ av löneförmånerna i lägsta

löneklassen för en polisman i ifrågavarande tjänstegrad — skulle sänkas med hälften, således till $\frac{1}{6}$ av samma löneförmåner (i genomsnitt från cirka 1,100 kronor per man till cirka 550 kronor per man). Förslaget i denna del har visserligen i de avgivna yttrandena (se den vid prop. fogade Bilaga B sid. 25 o. f.) mött motstånd från vissa håll, huvudsakligen från en del av de därav berörda städerna, men lämnats utan särskild erinran av de flesta av myndigheterna och uttryckligen tillstyrkts bl. a. av länsstyrelserna i Östergötlands och Jönköpings län. Departementschefen uttalar, att utredningsmännens förslag får anses väl grundat, och utvecklar ytterligare skälen härför (sid. 36 i prop.), men har dock ansett att man bör taga hänsyn till uppfattningen i de berörda städerna och gå dem tillmötes såtillvida, att statsbidraget sänkes till $\frac{1}{6}$ endast i de städer, där statspolisavdelningar inrättas. Med tillämpning av den framlagda planen för statspolisens förläggning skulle detta innebära, att oförändrat statsbidrag ($\frac{1}{3}$ av lönen) skulle utgå till 21 städer för tillhoppa 65 man, medan statsbidrag skulle utgå med $\frac{1}{6}$ av lönen till 19 städer för tillhoppa 137 man. Årliga kostnadsökningen i förhållande till utredningsmännens förslag utgör således omkring 35,750 kronor (65×550). Då statspolisens inrättande nödvändigtvis måste ha till följd att reservpolisen genomsnittligen kommer att vida mindre än nu tagas i anspråk såväl från stad med statspolisavdelning som från stad utan sådan, anse vi skäl icke föreligga att på denna punkt avvika från utredningsmännens förslag. Vi anse således att 15 § 4 mom. första stycket bör erhålla följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

15 §.

4. Till polisdistrikt, som jämlikt 5 § 1 mom. skall tillhandahålla reservpolismän, utgår statsbidrag för varje reservpolisman, som skall tillhandahållas, med en *tredjedel* av de sammanlagda löneförmåner, som årligen tillkomma i distriktet anställd polisman med lägsta lön inom den tjänstegrad, reservpolismannen skall tillhöra, dock att, därest polisdistriktet jämlikt 5 § 3 mom. första stycket skall tillhandahålla statspolis, statsbidraget skall utgå med en *sjättedel* av löneförmånerna. I den mån reservpolismännen skola vara beridna, utgår därjämte statsbidrag med hälften av stadens kostnad för hållande av erforderligt hästar och utrustning för dessa. Närmare grunder för beräkning av sådan kostnad fastställas av Konungen.

(Reservanternas förslag.)

15 §.

4. Till polisdistrikt, som jämlikt 5 § 1 mom. skall tillhandahålla reservpolismän, utgår statsbidrag för varje reservpolisman, som skall tillhandahållas, med en *sjättedel* av de sammanlagda löneförmåner, som årligen tillkomma i distriktet anställd polisman med lägsta lön inom den tjänstegrad, reservpolismannen skall tillhöra. I den mån reservpolismännen skola vara beridna, utgår därjämte statsbidrag med hälften av stadens kostnad för hållande av erforderligt antal hästar och utrustning för dessa. Närmare grunder för beräkning av sådan kostnad fastställas av Konungen.»

3) Vidkommande användande av militär för ordningsändamål:

av herrar C. G. Hammarskjöld, Strindlund, Järte och Jonsson i Risinge, vilka ansett att utskottets eget yttrande i förevarande del (sid. 31 och 32 här ovan) bort erhålla följande lydelse:

»Såsom ofta anmärkts har en utgångspunkt för förslaget om polismaktens förstärkning varit, att användningen av militär personal för ordningsändamål borde i görligaste mån undvikas. Givetvis kunna ändock sådana situationer tänkas inträda, att tillkallande av militär för förstärkning av polismakten måste ske. Departementschefen har uttalat sig för en sådan ändring av gällande bestämmelser att avgörandet härom regelmässigt borde ankomma på Kungl. Maj:t. Då det tillkommer länsstyrelsen att såsom högsta polismyndighet inom länet under ämbetsmannaansvar svara för ordningens upprätthållande och då denna myndighet på grund av sin kännedom om de lokala förhållandena torde äga de bästa förutsättningarna att bedöma läget i varje särskilt fall, anser utskottet emellertid övervägande skäl tala för att någon sådan ändring icke vidtages. Utskottet förutsätter givetvis att vid avgörande av frågor av detta slag nödig kontakt uppehålls mellan länsstyrelserna och Kungl. Maj:t.

Motionerna I:3 och II:2 synas åsyfta genomförande av sådana bestämmelser att rätten till användande av militär personal för ordningsändamål begränsas i analogi med vad som skett i 1925 års värnpliktslag, enligt vilken inkallande till tjänstgöring av beväringens första uppbåd må verkställas av Kungl. Maj:t, icke — såsom förut — för rikets försvar eller till stillande av uppror utan endast 'då rikets försvar eller *dess säkerhet eljest det kräver*'; såsom framgår av förestående redogörelse skedde denna jämkning i syfte att utsluta inkallande av beväringens första uppbåd i 'sociala konflikter'. Även i dessa motioner torde således icke förutsättas annat än att situationer av så allvarlig art kunna inträffa, att militärs användande för ordningens upprätthållande kan bli nödvändig. Motionärernas önskemål om att detta skulle ske endast i verkligt allvarliga fall synas bli väsentligen tillgodosedda redan med nu gällande ordning, i det att man måste förutsätta att myndigheterna icke begagna möjligheten att använda militär vid oroligheter inom landet under andra förutsättningar än då det oundgängligen kräves. Uppenbarligen kan dock detta bli fallet även vid oroligheter, som bottna i en social konflikt. Även ur andra synpunkter torde allvarliga erinringar kunna framställas mot att i själva lagen binda användningen av all militär personal vid en uttrycklig förutsättning av ifrågavarande slag. Att så kunnat ske i fråga om rätten för Kungl. Maj:t att *inkalla* beväringens första uppbåd, innebär tydligen icke att samma begränsning är möjlig i fråga om användningen av i tjänstgöring varande militärpersonal. Här måste enligt utskottets mening olika tänkbara möjligheter hållas formellt öppna. Bland annat måste man allttjämt också räkna med militärhandräckning för mera fredliga ordningsändamål, exempelvis vid släckning av skogseld eller vid svårare olyckshändelse för skyddande av liv eller egendom, fall som icke alltid kunna strängt åtskiljas från situationer, då

oroligheter uppstått. Att i lag införa regler, som möjliggjorde militärs användande såväl för berörda ändamål som för de fall då rikets säkerhet kan sägas vara i fara men avsåge att samtidigt utesluta användandet vid 'sociala konflikter' e. d. torde på grund av de svårt skiljbara gränserna mellan dessa olika fall och med hänsyn till de växlande förhållandena svårigen kunna ske. Utskottet finner således icke anledning tillstyrka några åtgärder i den riktning, som i dessa motioner föreslagits.»

Särskilt uttalande

av herrar *C. G. Hammar skjöld* och *Järte*:

»Enligt vår uppfattning är det önskvärt, att statspolisen erhåller större styrka samt att dess karaktär av verklig statspolis starkare framhålles genom att koncentrationsprincipen noggrannare iakttages vid dess organisation och förläggning.»

Vid propositionen nr 178 fogad plan över ordningsstatspolis och reservpolis.

(jämför översikt över den statliga kriminalpolisen utskottets utl. sid. 21).

S t a t s p o l i s							R e s e r v p o l i s (då ersättare ej anställda ³⁾)	
Förläggningsort och styrka ¹⁾	Kom- miss.	Över- konst.	Bilar ²⁾	Mo- tor- cykl. ²⁾	Häs- tar	Man	Därav beridna	
Stockholms län } <i>Stockholm</i> 39 (utom inten- dentent)	1	3	5	2	18	(Stockholm ⁴⁾ 50 Södertälje 3 Lidingö 3	16 (nu 8)	
Uppsala " }						Uppsala 3		
Södermanlands " Eskilstuna 4	—	1	1	1	—	(Eskilstuna 3 Nyköping 3		
Östergötlands " Norrköping 7	—	1	1	1	2	(Norrköping 6 Linköping 3	4 (nu 2)	
Örebro " Örebro 7	—	1	2	—	—	Örebro 3		
Västmanlands " Västerås 4	—	1	1	1	—	Västerås 3		
Gotlands " — —						Visby 3		
Kronobergs " Växjö 4	—	1	1	1	—	Växjö 3		
Kalmar " Kalmar 7	—	1	2	—	—	(Kalmar 3 Västervik 3		
Blekinge " Karlskrona 4	—	1	1	1	—	Karlskrona 3		
Kristianstads " }						Kristianstad 3		
Malmöhus " <i>Malmö</i> 20	1	2	4	1	8	Malmö 12 Hälsingborg 5 Landskrona 3 Lund 3 Ystad 3 Trälleborg 3	4 (nu 3) 2 (nu 2) ⁷⁾	
Jönköpings " Jönköping 7	—	1	2	—	—	Jönköping 3		
Hallands " }						Halmstad 3		
Göteb. o. Bohus " <i>Göteborg</i> 28	1	2	5	1	10	(Göteborg ⁵⁾ 24 Mölnådal 3 Uddevalla 3	10 (nu 5)	
Älvsborgs " }						(Borås 3 Trollhättan 3		
Skaraborgs " Skövde 4	—	1	1	1	—	Skövde 3		
Värmlands " Karlstad 7	—	1	2	—	—	(Karlstad 3 Kristinehamn 3		
Kopparbergs " Falun 10	—	1	2	1	—	Falun 3		
Gävleborgs " <i>Gävle</i> 10	1	—	2	1	—	(Gävle 3 Söderhamn 3		
Jämtlands " Östersund 4	—	1	1	1	—	Östersund 3		
Västernorrlands " <i>Sundsvall</i> 15	1	1	3	1	6	(Sundsvall 3 Härnösand 3		
Västerbottens " Umeå 4	—	1	1	1	—	Umeå 3		
Norrbottnens " <i>Luleå</i> 15	1	1	3	1	6	Luleå 3		
Summa (utom intendenten) 200	6	22	40	16	⁶⁾ 50	³⁾ 202	36 (nu 20)	

56

¹⁾ Siffrorna härunder beteckna den styrka, som skall uppsättas av centralstaden (den kursiverade) vid koncentration dit av statspolisavdelningarna från städer inom samma klammer. — ²⁾ Beräknat antal. — ³⁾ Reservpolisens styrka skall, i den mån ersättare anställas, kunna uppgå till *dubbla* det här angivna antalet. I kostnadsberäkningen har räknats med ersättare till sådant antal, att reservpolisantalet skall ökas med sammanlagt 100. — ⁴⁾ I Stockholm tillkomma under större delen av året såsom ytterligare reserv polisskoleelever till ett antal av högst 75 (se avd. 17 i propositionens *bilaga A*). — ⁵⁾ I Göteborg tillkomma under större delen av året såsom ytterligare reserv polisskoleelever till ett antal av högst 25 (se avd. 17 i propositionens *bilaga A*). — ⁶⁾ Härtill komma reservhästar, sammanlagt 10 st. — ⁷⁾ Enligt Kungl. Maj:ts medgivande är staden tills vidare befriad från skyldigheten att hålla två man beridna, under villkor att reservpolisen i stället hålles utrustad med motorecyklar. Någon ändring härutinnan ifrågasättes ej nu.

BILAGA II.

Vid propositionen nr 178 fogad beräkning över de kostnader för ordningsstatspolis och reservpolis, som belöpa å respektive budgetperioder (jämför prop. sid. 53).

	1932/33 (¹ / ₁₋₃₀ / ₆ 1933)	1933/34	Framdeles
<i>Statspolis.</i>			
Löner. 1 intendent	13,000	13,000	14,000
6 kommissarier	46,800		
22 överkonstaplar	105,200		
172 ordinarie konstaplar	693,800		
	845,800		
eller med avdrag med hänsyn till användande av icke ordinarie personal	397,500	795,000	820,000
Ersättning för pensioneringskostnader	58,000	116,000	116,000
” ” uniformering å 300	30,000	60,000	60,000
60 hästar. Inköp, inkl. mundering, å 1,600 (livslängd 10 år).....	96,000	—	9,600
Underhålls- och stallkostnad å 1,400	42,000	84,000	84,000
40 bilar. Inköp å 5,000 (varaktighet 5 år)	200,000	—	40,000
Underhålls- och driftkostnad å 2,000	40,000	80,000	80,000
16 motorcyklar. Inköp å 2,000 (varaktighet 5 år)	32,000	—	6,400
Underhålls- och driftkostnad å 1,500	12,000	24,000	24,000
Beväpning och personlig utrustning (utom uniformer), inköp 175 kr. per man (varaktighet 10 år)	35,000	—	3,500
Traktamentsersättningar. I genomsnitt beräknas ungefär $\frac{2}{3}$ av folket (130 man) varje dag (360 dagar) vara på patrullering o. dyl. Av dessa resor beräknas: $\frac{4}{10}$ vara kortare än 4 tim. och ske utan ersättning. $\frac{5}{10}$ vara dagsresor med ersättning 3 kr. 70,200 $\frac{1}{10}$ vara dygnsresor med ersättning 10 kr. 46,800	58,500	117,000	117,000
Tekniska hjälpmedel, anslag första året 15,000, sedan 3,000 per år	15,000	3,000	3,000
Lokal och skrivbiträde i Stockholm	7,500	10,000	10,000
Lokal i 5 andra städer å 1,000 kr.	2,500	5,000	5,000
Expenser 6 städer å 500 = 3,000	2,800	5,600	5,600
13 ” ” 200 = 2,600			
Andra kostnader vid användning av stats- och reservpolis	10,000	20,000	20,000
	1,051,800	1,332,600	1,418,100
<i>Reservpolis.</i>			
Statsbidrag för reservpolisstyrka 202 man ($\frac{1}{6}$ av lönen = i genomsnitt ungefär 550 kr. + för 65 man ytterligare $\frac{1}{6}$) cirka	70,000	140,000	140,000
Ytterligare $\frac{1}{6}$ av lönen till 100 man (beräknat antal ersättare)	27,500	55,000	55,000
Hälften av kostnaden för 36 reservpolishästar	14,040	28,080	28,080
Summa för statspolis och reservpolis	1,163,340	1,555,680	1,641,180
<i>Avgår:</i>			
Nuvarande kostnader för reservpolis	251,000		
Nu utgående anslag för nyra av motorfordon till övervakning av vägtrafiken	28,000		
Minskning i statsbidraget till landstingspolis	26,500		
Anslag för diverse extra bevakning	15,000		
	160,250	320,500	320,500
Nettokostnad, summa kronor	1,003,090	1,235,180	1,320,680